

Mens en Wereld

5e jaargang, nummer 4 . 28 April 1950

MAANDBLAD VOOR BUITENKERKELIJKEN . UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Ballast of Lading?

ALS de eersteklassertjes van de middelbare school in het begin na een paar weken al een beetje gewend zijn, kan ik er vast op rekenen, dat in één van de Nederlandse lessen de vraag komt: Meneer, wie heeft eigenlijk de grammatica bedacht en gemaakt?

Achter die vraag zit dan de gedachte: Wie heeft toch al die moeilijke voorschriften en regels en theorieën ons voorgeschreven? Wat is de taal toch ingewikkeld en wat kost hij veel studie! Zou het niet wat gewoner kunnen? Het wordt dan tijd de leerlingen uit te leggen, dat er in de grammatica niets anders staat dan wat ze, als ze spreken, zelf elk uur van de dag doen. Bewust te weten en te kennen, wat we eigenlijk doen als we spreken, is moeilijk, maar daarom spreekt niemand er minder of slechter om, laat staan dat hij denkt: ik zal er maar mee ophouden!

Aan die opmerking in de Nederlandse les moet ik dikwijls denken, als in gesprekken over het humanisme bij herhaling de vraag wordt gedaan: is het humanisme wel iets voor ons, gewone mensen? Moet men, om humanist te zijn, niet een hele ballast van kennis, filosofie, leerstellingen en dogma's met zich meeslepen? Eist het niet de wetenschap van veel ingewikkelde zaken: geschiedenis, de theorieën van denkers en schrijvers, van Socrates af tot Sartre toe? Als we een spreker zo horen redeneren, klinkt het allemaal heel mooi, maar als dat het humanisme is, durf ik me geen humanist te noemen.

Deze opwelling is begrijpelijk. Maar het is een misverstand. Het is eigenlijk net zo gek, als dat iemand zou besluiten met spreken op te houden, omdat de grammatica zo moeilijk is. Heeft U ooit iemand horen zeggen: Nu, dan spreek ik maar liever helemaal niet meer? Zo dwaas is niemand. Wij spreken, omdat wij de taal hebben, het vermogen tot taal in ons hebben, of we willen of niet. Wij spreken, omdat we mens zijn. Welnu, met het humanist-zijn is het niet anders. Wan-

neer wij daarover lezen of een spreker erover een uiteenzetting horen geven, is er niet iets aan de orde, dat van buiten af tot ons komt en door ons bemachtigd moet worden met inspanning van hersens, maar dan brengt dat boek of die spreker onder woorden wat in ons is als buitenkerkelijke mensen. Wij zijn er zelf mee geladen. En omdat we dat zijn, kunnen we erover spreken en schrijven als we dat willen, b.v. om het ons meer bewust te maken. Maar dit laatste is niet het belangrijkste. Ieder, die zegt: ik zou wel humanist willen zijn, maar het is allemaal zo geleerd, die moge bedenken, dat alle oprechte geleerdheid dient tot beter begrip van de dingen die in ons en om ons zijn.

Het humanisme is in ons, van ons. Het is in wat wij voelen, wat wij denken en willen. Het is in onze houding. U bent voor de geestelijke vrijheid. U vindt, dat ieder het recht heeft op zijn wijze de waarheid te zoeken en te belijden en dat we elkaar daarin niet te kort mogen doen.

U meent, dat een ander als mens

niet minder is, omdat hij een andere waarheid bezit dan U hebt. U bent ervan overtuigd, dat het besef van goed en kwaad niets te maken heeft met het al of niet hebben van een bepaalde godsdienst. U bent bereid het altijd opnieuw met de mens te wagen en wenst niet, wegens mogelijke gevaren, hem talloze verboden en beperkingen op te leggen. U meent, dat niet een God van buitenaf de mens leidt, maar dat zijn innerlijk waardebeseft hem de richting wijst. U gelooft, dat de mens van het menselijke leven hier op aarde iets meer kan maken, dan tot heden is bereikt. Welnu, daarom — en om nog veel meer — bent U humanist. Dat is nu eenmaal zo. Daaraan doet geen diepzinnige theorie toe of af. Werp die beschouwingen en zwaarwichtige dingen van U, als ze U tot ballast zijn. En U houdt een waardevolle lading over, rijk genoeg om een menswaardig leven te leiden.

B. C.

*Word wie gij zijt. Waag te bedingen
wat nog niet één bedong te voor.
Slechts wie zijn grens durft overspringen,
gaat aan geen grens te loor.*

*Niets is volmaakt, niets is ten einde,
elke verstarring is bedrog;
alles wat was, vloeide in het zijnde,
alles wat is, vloeit nog.*

HERWIG HENSEN.

Uit: Daidalos.

Protestanten en Humanisten weest nuchter en waakt!!

Enige feiten en opmerkingen.

1. Wij lezen in een principieel artikel van Dr. C. F. Pauwels O.P., in „Het Schild” van Januari 1949 over „Godsdienstvrijheid en Gewetensvrijheid”, dat het niet gemakkelijk is op de vraag naar de R.K. opvatting van vrijheid van godsdienst het zuivere R.K. antwoord te geven. Vast staat echter voor de schrijver, dat er

„maar één godsdienstige waarheid, één ware godsdienst en één ware Kerk bestaan”, en verder „dat volkomen scheiding van Kerk en Staat en neutraliteit van de Staat tegenover godsdienst en kerken als ideaal te verworpen zijn en alleen om praktische en tactische redenen als betrekkelijk goede oplossingen aanvaard kunnen worden, bijv. in landen met gemengde bevolking. Deze ene godsdienstige waarheid en deze ware Kerk moeten door de Staat gesteund en beschermd worden. Onvermijdelijk ligt hierin opgesloten „enige discriminatie tussen aanhangers van de verschillende godsdiensten”.

„Vrijheid kan worden gelaten voor een particuliere overtuiging, terwijl die vrijheid niet kan worden toegekend aan een onwaar systeem of instelling.”

Maar ook die vrijheid wordt door de schrijver nog beperkt. Mocht die vrijgelaten overtuiging met een beroep op het geweten agressief worden, dan moet de Staat de gemeenschap daartegen verdedigen.

2. In de R.K. Volkskrant van 2 Maart 1950 schrijft Prof. Romme, dat naar zijn mening ook bij een katholieke meerderheid in een gemengde bevolking een katholiek bewind bij voortduring rijkssubsidies aan de bijzondere scholen behoort toe te kennen, zonder naar de godsdienstige richting der scholen te vragen. *Anti-godsdienstige richtingen* mogen evenwel niet in aanmerking komen voor rijkssubsidie en wel *wegens strijd met de goede zeden*.

3. Het Parool van 24 Maart 1950 vermeldt onder de Kerknieuwsrubriek:

Spaanse protestanten vragen recht

De Spaanse protestanten hebben een petitionnement opgesteld, waarin zij generaal Franco vragen om:

1. duidelijke regelingen voor opening of heropening van hun kerkgebouwen;

2. de garantie van ongehinderde godsdienstoefeningen;

3. de vrijheid om bij gebrek aan kerkgebouwen huis-godsdienstoefeningen te houden;

4. het recht om bijbels enz. te drukken;

5. opening of heropening van eigen scholen;

6. respect voor de overtuiging van protestantse leerlingen, die de algemene scholen bezoeken;

7. vrijheid voor protestanten om een burgerlijk huwelijk te sluiten en te vieren;

8. het recht van protestanten op sociale

hulp zonder gewetensdwang;

9. vrijstelling van deelneming aan katholieke godsdienstoefeningen en dgl. voor protestantse soldaten en gevangenen;

10. vrijheid om op de algemene begraafplaatsen protestants-kerkelijke begrafenissen te houden en de garantie dat de graven niet zullen worden geprofaneerd.

Tien vragen. — Men kan er uit opmaken, dat al deze vrijheden, rechten en garanties tot nu toe ontbreken.

4. Naar aanleiding van 3. merken wij op, dat herhaaldelijk en nadrukkelijk van katholieke zijde is ontkend, dat de Protestanten in Spanje worden onderdrukt. Een niet lang geleden verschenen officieel rapport van de Spaanse regering schijnt weer nieuwe steun aan die bewering te geven. Maar met welk doel richten zich dan die Protestanten tot diezelfde regering met het verzoek, om de genoemde, voor Nederlands begrip toch wel zeer vèrgaande onvrijheden op te heffen?

5. Dr. Pauwels spreekt onder 1. in de door mij gecursiveerde passage van een *onwaar systeem of instelling* en Prof. Romme onder 2. van een uitzondering van *anti-godsdienstige* richtingen, die *wegens strijd met de goede zeden* uitgesloten moeten worden van staatssubsidie, wanneer zij scholen zouden willen oprichten.

Wij weten, dat er bij een kleine minderheid onder de katholieken beter begrip en meer waardering groeit omtrent de beginselen en het streven van ons, Humanisten; misschien behoren daartoe Dr. Pauwels en Prof. Romme. Maar zijn wij er zeker van, dat het Humanisme — gezien o.a. de toestanden in Spanje voor Protestanten, die toch zeker niet anti-godsdienstig zijn, evenmin trouwens als wij — onder een meerderheid van Katholieken niet zal geacht worden, een „onwaar systeem of instelling” te betekenen, noch anti-godsdienstig te zijn en *dus* niet in strijd te leven met de goede zeden? Zeggen wij het ronduit: daar kunnen, noch mogen wij zeker van zijn. Te vers nog liggen de woorden ons in het geheugen van de Vastenbrief van 1947, verkondigd van alle kansels, gepubliceerd in alle R.K. bladen en door de radio in deze duidelijke taal: „Doch ook *van moraal kan geen sprake zijn voor wie niet gelooft aan een (persoonlijke) God* *Wie niet aan God gelooft, doet wat nuttig en aangenaam voor hem is.*” Zij blijven voor ons een Mene Tekel aan de wand. Wel stemden inderdaad verschillende Katholieken blijkens ontvangen brieven met mijn protest in, maar de woorden der bisschoppen werden in de bladen algemeen verdedigd en nooit door de officiële instanties teruggenomen. En voor de Protestanten blijven de bedreigin-

Van mens tot mens

Bij het contact van mens tot mens, bestaat een waardevolle gave van spreken, maar ook een niet minder waardevolle gave van *luisteren*, van welwillende, ongevinsde aandacht. Men kan enkel reeds door dat luisteren, door die aandacht iets *doen* voor iemand, terwijl men, weggaande, zich niet bewust is, dat men iets gedaan heeft.

De psychiater Dr. A. M. Meerloo publiceerde in 1940 een geschrift, getiteld „*Homo militans*”. Hij spreekt daarin o.a. over „de zo tragische chaos der menselijke handelingen” en wijst ons op ons sociale verantwoordelijkheidsgevoel. „Er gaat een zeldzame bevrijdende werking uit van een gesprek met een vertrouwd mens.” Hij zegt, dat de zieke bij een dokter komt met velerlei subjectieve klachten en dat het grootste deel van de zieken, die het spreekuur bezoeken, geen ernstige kwalen bezit. „Door tussenkomst van het vegetatieve zenuwstelsel brengen allerlei psychische invloeden en emoties veranderingen teweeg in orgaanfuncties. Juist in en door de cultuur is het menselijk organisme vatbaarder geworden voor psychische invloeden.”

Tenslotte citeer ik een opmerking, die de schrijver op p. 149 en 150 maakt. „Soms vraagt de zieke alleen maar persoonlijke belangstelling. Dat is de eenzame, die voor het artsenhonorarium één moment aandacht van een medemens koopt. Een klacht is snel gevonden. Het is merkwaardig hoe eenzaam de mensen elkaar laten!”

Op die laatste opmerking moet nadruk gelegd worden.

EVERARD E. GEWIN.

gen van Dr. Boerenbach in zijn voor ontwikkelde geschreven boek „Vaarwel aan een godvergeten Tijd” geldig, dat de grote massa, opgevoed in de geest van de uit de Vastenbrief aangehaalde woorden „onder omstandigheden (b.v. onder een Katholieke meerderheid? vraag van schrijver deze) gaarne te velde zal trekken tegen de valse leerstellingen en de mensen, die ze dragen, slechts sparen, in zoverre de zaak Gods niet daardoor lijdt.” En die zal altijd lijden in de Protestantse kerken — om niet te spreken door de Humanisten? — zolang deze niet zijn teruggekeerd in de enige en alleen-zaligmakende Moederkerk: zie o.a. de boven-aangehaalde passage van Dr. Pauwels en de bezwaren, welke geopperd worden van de zijde van het Vaticaan tegen de Wereldraad der Kerken.

D. L.

HELP

EEN

HANDJE!

Winkelbibliotheken een sociaal gevaar?

Over de winkelbibliotheken is al heel wat te doen geweest. Vooral bezuiden de Moerdijk, waar men zich méér dan elders bezorgd pleegt te tonen over de staat der zedelijke volksgezondheid. Het liefst zag men daar — en ook hier — alle bibliotheken onder censuur van de geestelijkheid gesteld, doch daartegen verzet zich de Grondwet. Natuurlijk beschikt men er over middelen om invloed op de samenstelling der bibliotheken uit te oefenen, maar dit acht men niet voldoende; een wetsontwerp is ingediend en in de Memorie van Toelichting wordt van „algemeen bekende grote misstanden” op het gebied der winkelboekeringen gewaagd.

Het bekende rapport over de uitleenbibliotheken in Maastricht blijft in gebreke de beschuldigingen, zo vaak en zo hardnekkig in de R.K. pers geuit, met bewijzen te staven. Maar het ontzegt de goede winkelhouders vakbekwaamheid en morele verantwoordelijkheid, terwijl van de overigen (een derde) wordt getuigd dat ze onbetrouwbaar en gevaarlijk zijn, „lieden, die er geen been in zien anderen naar de bliksem te helpen om geldelijk gewin”.

Intussen is enige jaren geleden ook in Amsterdam een onderzoek naar de winkelboekeringen ingesteld. Door de Sociografische Werkgemeenschap van de Universiteit, onder leiding van Prof. Dr. H. N. ter Veen. In het jongste nummer van „Socialisme en Democratie” bespreekt E. H. de Waal de resultaten van dit onderzoek en aan zijn opstel zijn de meeste gegevens voor dit artikel ontleend.

De behoefte aan lectuur wordt in de hoofdstad voor 80 % door de winkelbibliotheken bevredigd. (Voor Maastricht 70 %).

De enquête onder betrekkelijk welgestelden onder de lezers toont aan dat 18 % wel eens van een andere bibliotheek gebruik maakt, van de minder welgestelden 12 %. Van de laatstgenoemde categorie, gelijk te stellen met de arbeiders, blijkt 96 % nooit een boek te betrekken uit de Openbare Leeszaal. Dit geldt voor de Neutrale zowel als voor de Kerkelijke boekeringen.

Opmerkelijk is voorts de verhouding tussen de vraag naar ontspanningsboeken en verrijkingslectuur, een vraag, die door leeftijd, welstand en politieke oriëntering wordt bepaald. Ontspanningsboeken genieten de voorkeur bij jeugdige en daarna grenzende leeftijdsklassen; bij lezers van De Waarheid méér dan bij abonneés op Het Vrije Volk. Verrijkingslectuur wordt het meest door ouderen verlangd en tegenover 43 % onder de communisten staat 63 % onder de sociaal-democraten. Voor de R.K. pers zijn de percentages nagenoeg gelijk aan die, welke voor De Waarheid zijn opgegeven, t.w. ontspanning 54, verrijking 46.

Dit alles geldt voor winkelbibliotheek-

lezers uit de minder welgestelde kringen.

Voor lezers uit meer welgestelde buurten blijkt het gemiddelde van Parool, Handelsblad, R.K. bladen en Trouw 29 % voor ontspanningsboeken en 68 % voor verrijkingslectuur te zijn; deze percentages zijn bijna dezelfde als die voor Het Vrije Volk in de minder welgestelde stadsdelen zijn geconstateerd, n.l. 27 % en 63 %.

Terecht zegt E. H. de Waal: „Hier is dus volkomen duidelijk geworden, dat er nog vele andere factoren van invloed op het lezen zijn dan alleen de zgn. slechte invloed van de winkelbibliotheekhouders, welke door het Maastrichtse rapport als de alles overheersende wordt gesuggereerd.”

In ieder geval lijkt het dwaasheid en is het misleidend de winkelbibliotheken „broei-nesten van kwaad” te noemen. In Amsterdam zijn misstanden slechts incidenteel gebleken en de vakbekwaamheid der winkelhouders, bevorderd door hun organisaties, moet er alleszins voldoende worden geacht.

De voorkeur, door de overgrote meerderheid der lezers voor de winkelbibliotheken aan de dag gelegd, zal wel voornamelijk op gemakzucht berusten: de winkel is dichterbij dan de leeszaal, en men wordt er vlugger bediend. Vooral liefhebbers van romans zullen de winkelbibliotheek verkiezen omdat deze in de z.g. „duik-boeken” een grotere verscheidenheid biedt en van de meest begerde werken méér dan een of twee exemplaren bezit. Bovendien bevat de catalogus van de winkelhouder tal van romans, die door de Leeszaal terecht of ten onrechte te onbelangrijk worden geacht, maar door hun titels voor het grote publiek aantrekkelijk zijn. Ten slotte vormt het betalingssysteem vaak een bezwaar. In brede kringen geeft men de voorkeur aan betaling per keer, ook al komt dit duurder uit, en de meeste leeszaal heffen van hun leden een jaarlijkse contributie.

Doch zoals reeds gezegd, het belangrijkste is de ligging. Er zijn véél te weinig winkelboekeringen van Openbare Leeszaal in de grote steden, maar al werd hun aantal verdubbeld, de winkels zouden hun klanten behouden omdat zelfs in afgelegen, nieuwe buurten winkelbibliotheken zijn.

Niettemin blijft het openen van dergelijke winkelbibliotheken van Openbare Leeszaal een aangelegenheid die iedere Humanist ter harte gaat. De vraag of het raadzaam is bij de samenstelling van dergelijke bibliotheken méér rekening te houden met de smaak van het grote publiek kan binnen het bestek van dit stukje niet worden beantwoord.

Wel dienen wij er ons van bewust te zijn, dat het probleem der geestelijke vrijheid — voor zover het de keus van lectuur betreft — niet uitsluitend of zelfs in de eerste plaats, door motieven van zedelijkheid mag worden beheerst. Deze vrijheid is een tē

Een eigen „tehuis” voor anderhalf miljoen buitenkerkelijken Help 'n handje

Elders in dit nummer vindt men een artikel over de activiteit, die het Verbond in dit jaar denkt te ontwikkelen. De start na het congres is al goed geweest: sinds 1 Januari 1950 nam ons ledental met ruim 400 toe, zodat het Verbond thans ruim 5500 leden telt. Om onze organisatie in staat te stellen het vele werk, dat gedaan wordt, te bekostigen en om een begin te kunnen maken met de uitvoering van plannen, die nog op stapel staan, is de Helpende Hand-actie op touw gezet. Deze actie beoogt 5000 coupons van f 1,— en 4000 coupons van f 2.50 te plaatsen bij leden en belangstellenden. Het is de bedoeling, dat ieder die één of meer van deze coupons koopt, ook in 1951 en 1952 hetzelfde bedrag aan het Verbond schenkt.

Wij hopen dat zeer velen van onze leden aan deze actie zullen deelnemen, niet alleen door zelf een „helpende hand” te kopen, doch vooral door een aantal helpende handen te plaatsen bij vrienden en bekenden.

Zij, die behoren tot één van de meer dan vijftig gemeenschappen van ons Verbond gelieven het aantal helpende handen, dat zij wensen te ontvangen, op te geven aan de penningmeester van hun gemeenschap en NIET aan het Centraal Bureau. De gemeenschappen hebben er namelijk financieel voordeel bij, dat hun leden de helpende handen bij de gemeenschapspenningmeesters bestellen.

De algemene leden worden verzocht de helpende handen bij het Centraal Bureau te bestellen, liefst onder gelijktijdige overschrijving van het bedrag op postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstr. 1, Utrecht.

Wij hopen, dat wij handen tekort komen! En dat er helpende handen bijgedrukt moeten worden! Dan zal het mogelijk zijn te komen tot

een eigen tehuis voor
anderhalf miljoen
buitenkerkelijken. — Help 'n handje!

teer goed dan dat het mag worden beduimd en besmeurd door degenen, die zich op dit gebied onze herders wanen. Volwassen mensen worden geacht in staat te zijn zichzelf en hun gezinnen voldoende te beschermen.

Maar indien er van een „sociale misstand” sprake zou zijn, dan is deze een uitvloeisel van de maatschappelijke verhoudingen, die ons dwingen de voorziening van culturele behoeften — en waarlijk niet op het gebied der lectuur alleen — over te laten aan particuliere ondernemers, wier drijfveren overwegend zakelijk zijn.

R.

I Dat moeilijke Normgevoel

Op zekere dag ontving ik in mijn brievenbus een circulaire van ons aller vriend Lips met het verzoek één of enkele artikelen te schrijven, bestemd voor de dagbladen, opdat het grote publiek wat nader kennis zou maken met het moderne humanisme. Mijn eerste reactie was een van opluchting, dat ik zó gemakkelijk mijn aandeel in de komende propaganda-actie zou kunnen afdoen. Maar hoe meer ik over de zaak nadacht, hoe benauwder werd het mij te moede. Het artikel moest gedachten bevatten die van mezelf waren en tegelijk moest het in overeenstemming zijn met de humanistische leer. Ik voelde me als een ruiter, die twee paarden tegelijk moest berijden, die wel aardig naast elkaar voortdraafden, maar toch niet tot één paard konden worden samengesmolten; als een leraar, die een moeilijke som probeerde op te lossen en haar tegelijk aan zijn klas moest uitleggen; als een ketter, die tegenover de heidenen het ware geloof moest verdedigen.

Een ketter....., nu had ik het juiste woord gevonden. Iemand, in wiens brein onaangename gedachten opkomen, heterodoxe gedachten, afwijkend van de officiële leer. Want, waarde lezer, ook het humanisme heeft zijn leer, zijn orthodoxie. U gelooft het niet? U meent dat ons beginselprogramma zo ruim is, dat men niet van een

„leer“ kan spreken? Welnu ik zal in deze rubriek proberen U van het tegendeel te overtuigen. En als het me niet gelukt: des te beter.

Om nu maar de koe bij de horens te vatten noem ik een geloofspuntje uit onze statuten, waar ik veel moeite mee heb. In artikel 2 lezen we: „Onder humanisme wordt verstaan de levens- en wereldbeschouwing, die zich..... baseert op de eerbied voor de mens..... als drager van een niet aan persoonlijke willekeur onderworpen normgevoel“.

In onze geschriften heb ik van deze clausule twee verschillende uitleggingen gezien. De ene, meest voor de hand liggende is, dat er zekere fundamentele normen van goed en kwaad in ons zijn, die bovenpersoonlijk zijn, dus richtinggevend voor alle mensen, althans voor een bepaalde beschavingskring. De andere, meer subtiële uitlegging is, dat ieder mens zijn eigen aparte normen heeft van goed en kwaad. Maar deze zijn niet aan zijn persoonlijke willekeur onderworpen, hij heeft ze nu eenmaal en gevoelt, dat hij er zich onder moet schikken.

Zie, waarde lezer, als een punt uit ons beginsel-program op twee zo verschillende manieren laat uitleggen, dan moeten we oppassen. Oppassen, dat we ons niet aan een gedrukte tekst gaan vastklampen. Mij is het

liever, dat de geleerde schrijvers — zelfs in officiële geschriften — zonodig erkennen, dat ze een beginselpunt niet geheel begrijpen of niet geheel aanvaarden, dan dat ze er door een min of meer geforceerde interpretatie mee in het reine proberen te komen. Maar ja, daarvoor ben ik ook een ketter. En als ik dan tot het uiterste gebruik maak van de tolerantie van onze redactie, dan geef ik hier mijn persoonlijke zienswijze:

Neemt men het beginsel van het bovenpersoonlijke normgevoel als uitgangspunt, als axioma aan, dan is het typisch een dogma. Of het werkelijk geldig is, hetzij in de ene, hetzij in de andere uitlegging, dat zal alleen de geschiedenis, de sociologie, de psychologie ons kunnen leren. Toon ons de feiten, dan zullen we weten in hoeverre er een bovenpersoonlijk normgevoel bestaat. En als het mocht blijken niet of niet voldoende te bestaan, dan zal het de taak zijn van het humanisme, de taak van een ieder om de mensheid daartoe op te voeden. En zo schijnt het me dat de omschrijving van het normgevoel in ons beginsel-program meer een wens, een doelstelling is, dan een vanzelfsprekende waarheid.

^{*)} Heterodoxieën zijn afwijkende meningen, of ook wel ketterijen genoemd.

OVERHEID EN OPENBARE ZEDEN

Onder bovenstaande titel heeft onlangs een commissie, ingesteld door het bestuur van het — Rooms-Katholieke — Centrum voor Staatskundige Vorming, onder voorzitterschap van Mr. Dr. C. Ch. A. van Haren te 's-Gravenhage, een rapport uitgebracht, waarvan reeds de korte aankondiging in de dagbladen niet nagelaten heeft een zekere onrust te wekken in niet-katholieke kringen. Na kennisneming van het rapport zelf moeten wij helaas zeggen, dat ook zijn volledige inhoud reden tot ongerustheid en zelfs tot ergernis geeft.

Reeds de wijze, waarop de commissie — aan welke de vraag was voorgelegd, op welke wijzen vanwege de staatsoverheid het zedelijk welzijn der gemeenschap kan worden bevorderd — het vraagstuk heeft aan-gevat, wekt teleurstelling. Wel geeft zij toe, dat het niet enkel gaat om gebods- en verbodsbepalingen, maar ook — en dikwijls nog meer — om, zoals de commissie het uitdrukt, „de steun, die de overheid kan en moet geven aan de initiatieven, die in de maatschappij zelf leven en die er op gericht zijn het zedelijk goede te bevorderen tegenover de helaas toenemende zedelijke verworping“, maar haar gehele arbeid loopt

slechts uit op aanbevelingen voor nieuwe gebods- en verbodsbepalingen. Het rapport heeft daardoor een zeer eenzijdig karakter gekregen en de betekenis van strafbepalingen schijnt daarin zeer overschat. Wie — als wij — weliswaar betwijfelt of terecht van toene-mende zedelijke verworping kan worden gesproken, maar niettemin zeer stellig van oordeel is, dat aan de culturele en geestelijke verheffing van ons volk nog zeer veel valt te doen en dat ook verschillende door de commissie aangeraakte onderwerpen in dat verband een bespreking waard zouden zijn, moet het wel zeer betreuren dat de commissie haar taak niet anders en ruimer heeft opgevat.

Ongerustheid wekt het dan vervolgens, wanneer de commissie wel in het meer theoretische gedeelte van haar rapport verklaart, dat een niet te controleren, onuitvoerbaar rechtsregel, alsook een voorschrift, waartegen de publieke opinie zich algemeen verzet, zodat er van de naleving in feite weinig of niets terecht komt, in het algemeen niet bevorderlijk is voor het algemeen welzijn, maar als puntje bij paaltje komt lang niet zo voorzichtig blijkt te zijn als zij zich wel zou willen voordoen, en er zelfs niet tegen opziet voorschriften voor te stellen van dusdanige strekking, dat men moet aannemen, dat zij zelfs geen ernstige pogingen in het werk heeft gesteld om na te gaan of die rechtsregels wel uitvoerbaar zijn en of zij wel voldoende door de publieke opinie zouden worden

Positieve bijdrage tot verdraagzaamheid

In het nieuwe R. K. blad „T e e l f d e r u r e”, dat blijkt geeft van grote eerlijkheid en openheid inzake de houding en plaats van de rooms-katholieken in Nederland, vinden we een bijdrage van M. Jelsma M.S.C., waaraan wij het volgende ontlelen:

De katholieke mens kreeg weliswaar de waarheid geopenbaard, maar dit betekent niet, dat hij per se in het bezit is der waarheid op alle terreinen. Zelfs volgt uit het feit der openbaring niet noodzakelijk, dat een individuele katholiek of een willekeurige katholieke groepering deze openbaring goed verstaan heeft en de geopenbaarde waarheid juist interpreteert. Juist omdat de waarheid dus geen feit is, lijkt ons de menselijke vrijheid een veel reëler uitgangspunt. Deze vrijheid immers is wel een feit. De mens *bezit* vrijheid en *is* vrij. Ook deze vrijheid kan groeien en zich vervolledigen, zij kan „bevrijd” worden van allerlei belemmeringen en grenzen, o.a. doordat een mens dieper doordringt in de waarheid, die hem „vrij zal maken”. Doch in de menselijke natuur vindt de vrijheid een reëel begin. Zij is er reeds vóór elk gevecht en vóór elk avontuur. Zij is verweven met ons diepste zijn en behoeft niet van begin tot eind door ons te worden veroverd.

Als ervaringsfeit heeft de menselijke vrijheid geen verdere argumentatie nodig. Niet de vrijheid, maar wel inperkingen op die vrijheid moeten beargumenteerd worden. Geen katholiek theoloog heeft er behoefte aan dit te ontkennen. Het wetboek der

Katholieke Kerk stelt ook principieel de vrijheid van geweten.

Als echter de zaken zó staan, ligt de conclusie dan niet voor de hand, dat een katholiek per se verdraagzaam behoort te zijn, niet met een accidentele en opportunistische verdraagzaamheid, maar met een wezenlijke en principiële tolerantie, welke voortvloeit uit zijn opvattingen omtrent de menselijke vrijheid. We maken hier geen onderscheid tussen de vrijheid van overtuiging en de vrijheid deze overtuiging te manifesteren. In wezen is dit onderscheid immers irreëel, daar mijn vrije overtuiging de manifestatie juist kan opleggen. Wij stellen slechts een vrijheid en verdraagzaamheid krachtens beginsel, waarvoor geen opportunistische redenen gezocht dienen te worden, en waarvan men per se nog niet behoeft af te wijken met een beroep op de waarheid en het respect, dat die waarheid voor zichzelf opeist. Per se immers kan de waarheid slechts in vrijheid gevonden worden. Zij laat zich niet opdringen. De mogelijkheid van een accidentele onverdraagzaamheid lijkt ons slechts daar open te staan, waar in bijkomstige gevallen en in bijzondere omstandigheden door een tolerante houding de vrijheid zelf of de menselijke waardigheid in het algemeen (het algemeen welzijn) bedreigd zouden worden. Wij weten, dat deze gedachten geen katholiek gemeengoed of een communis opinio weergeven. Wellicht echter kan, waar de discussie rond dit vraagstuk nog niet is beëindigd, een dieper onderzoek van beginselen en praktijk vruchtbaar zijn.

Een vlaamse stem

In *Bevrijding*, maandblad van de Antwerpse onderwijzers, lezen wij over Het Woord van de Week:

Wij raden al onze humanistisch georiënteerde leden aan door middel van deze radiolezingen kennis te maken met doel en streven van het Nederlandse **Humanistisch Verbond**. De prijs zal zeker geen bezwaar zijn. Wie van onze mensen bovendien belast is met de cursus in zedenleer voor oudere leerlingen zal ongetwijfeld in deze toespraken dikwijls stof vinden, die zeer geschikt is voor zijn lessen.

Er bestaat verschil tussen de Vlaming en de Hollander, ook al zijn beiden buitenkerkelijk. Het „bomen” over onderwerpen van beschouwen, de religieuze aard is voor de gemiddelde Vlaming geen behoefte. Wie zich ten onzent los heeft gemaakt van de kerk, verwijst gewoonlijk de zaken van de geest naar de individuele levensbeschouwing en wenst daaraan verder niet veel woorden te verspillen: voor preekjes voelt hij niet veel. Het verwijt van oppervlaktigheid is daardoor niet helemaal ongegrond en we geloven dat nadere kennismaking met de geschriften van het Humanistisch Verbond ons allen stellig ten goede zou komen.

F.V.D.

gedragen.

Zou de commissie haar theoretische beschouwingen ernstig hebben genomen, dan zou zij op het ogenblik, dat zij de gemeentebesturen aanbeval, het dragen in het openbaar van badkleding en van andere dan bovenkleding, buiten de bad- en zwemgelegenheden, te verbieden, niet nagelaten hebben te omschrijven wat onder bovenkleding is te verstaan. Het is mogelijk, dat de commissie binnenskamers daartoe wel een poging heeft ondernomen en toen heeft ervaren, dat haar poging niet recht slagen wilde. Heeft de onderbroek, waarin de boer op het land werkt, de commissie mischien voor een al te moeilijk probleem gesteld? En heeft de commissie zich misschien gerealiseerd, dat de onderkleding van de een heel wat degelijker is dan de bovenkleding van de ander?

Elders beveelt de commissie een verbod aan om personen van verschillende kunne boven de leeftijd van bijv. 12 jaar, niet met elkander gehuwd zijnde, terzelfdertijd in eenzelfde kamer nachtverblijf te verschaffen. De commissie haast zich om aan haar voorstel geruststellend toe te voegen, dat het door haar voorgestelde verbod niet zou strekken „om daarmee te kunnen optreden tegen exploitanten, die dit verbod

huns ondanks mochten hebben overtreden, doch om een middel in de hand te hebben tegen diegenen, die logeergasten plegen te trekken, omdat het bekend is, waartoe hun inrichting openstaat.” Maar deze geruststelling is geen geruststelling. Het gaat er niet om wat de commissie bedoelt, maar het gaat er om hoe de bepaling zal komen te luiden, en onder de bepaling, die de commissie voorstelt, zullen óók de exploitanten vallen, die het verbod „huns ondanks” hebben overtreden.

Men mene niet, dat het hier slechts om juridische bijkomstigheden of zelfs spitsvondigheden gaat. Het zou niet zo erg zijn, dat de commissie aan bepaalde mensen een wat ongelukkige formulering heeft gegeven, wanneer men zou kunnen menen, dat de „goede bedoelingen” van de commissie gemakkelijk beter onder woorden zouden zijn te brengen. Maar zo is het niet. En in een rechtstaat mogen strafbepalingen niet zo zijn geredigeerd, dat ook mensen, die geenszins strafwaardig hebben gehandeld, ernstig risico lopen daardoor te worden getroffen. Verwerpelijk is ook een „verbod tot het in het openbaar dragen van kleding, welke aanstotelijk is voor de eerbaarheid”, als door de commissie gesuggereerd, nu de praktische betekenis van zodanige bepaling geheel afhankelijk is van de in-

EEN SLECHT VOORBEELD

Tegen het instellen van een verbod van gangsterfilms, zoals onze redacteur in zijn hoofdartikel van 29 Maart j.l. voorstaat, is mijns inziens heel wat in te brengen.

Hangen jeugdmisdaad en films vol geweld daden inderdaad zo nauw samen? Of zijn het eerder — misschien in geringe mate convergerende — gevolgen van de in iedere na-oorlogstijd voorkomende en op zichzelf logisch verklaarbare achteruitgang der moraal? Met statistieken voor zich ontkent men licht samenhangen, die bij nadere doordenking niet blijken te bestaan. De geleerde Engelse psycholoog kan van deze neiging even goed of zelfs eerder slachtoffer geweest zijn dan een ongeletterde.

Doch al blijft, ook wanneer het gevaar minder groot geacht wordt, waakzaamheid van de zijde van ouders en opvoeders geboden — voortdurende waakzaamheid, niet te verwarren met politie-agent spelen, vormt een integrerend deel van iedere paedagogische taak — een verbod kan zelfs bij grotere gevaren onjuist zijn.

Wanneer gemeentewerklieden een riooldeksel openen, zetten zij daar meteen een hekje omheen. Dat hekje houdt een verbod in. Er dreigt daar een gevaar voor IEDER, terwijl niet één leek voordeel kan behalen door de verboden plek te betreden. Onder die omstandigheden is een verbod gerechtvaardigd, logisch en verplicht.

Het verbod dat men in de Veiligheidswet vindt, ten aanzien van het verwijderen van beschermkappen van machines, is van dezelfde orde. Weliswaar kan de arbeider

soms een voordeel (sneller werken) behalen bij overtreding, doch dit is te verwaarlozen klein tegenover het gevaar van verminking voor het leven. Productieverhoging gedurende korte tijd weegt niet op tegen gevaar van zeer aanzienlijk productieverlies gedurende zeer lange tijd. Op maatschappelijke gronden is dus een verbod gewenst. DOCH..... alle verbodsbepalingen op dit gebied voorkomen minder kwaad, dan de POSITIEVE opvoeding door veiligheidsplaten en humane controle, die meer een opvoeden is dan een politietak, aan goeds brengt!

Te enen male ongewenst wordt een verbod, wanneer het gevallen betreft die zowel een uitwerking ten goede als ten kwade kunnen hebben. Zo zou het met waanzin gelijk staan het eten van tomaten of het houden van primula's te verbieden, omdat sommige mensen daar wel eens nadeel van ondervinden.

Een verbod van films „vol geweld daden” hoort naar mijn inzicht in deze derde groep thuis. Velen scheppen behagen in zulke films, evenals in beeldromans (het rumoer daarover is intussen alweer nagenoeg verstomd), in detective verhalen, in erotisch getinte romans enz. enz.

Dit behagen kan heel goed een via identificatie afreageren van de lust tot geweld daden zijn — in welke gevallen de „knokfilm” beslist zegenrijk genoemd mag worden! De gelukkige wetenschap, dat het allemaal „maar een plaatje” is, stelt zowel kinderen — die heus niet van gezond verstand

gespeend zijn — als keurig nette burgers in staat de film als een onderbewust blijvend diepte-psychologisch louteringsbad te ondergaan. Dat hier en daar een labiel psychopaat uit het spoor raakt, mag niet tot een veroordeling leiden; dat is aanleidingen verwarren met oorzaken.

Een verbod is trouwens in gevallen als deze in hoge mate ineffectief. Dat zou ik met tal van voorbeelden uit mijn eigen ervaring kunnen staven: sinds ik achttien werd heb ik films voor alle leeftijden veel leuker gevonden dan voordien. Als zestienjarige kenden we geen groter genot dan met lange broek en hoed van vader of broer de verbodenvoorstellingen bij te wonen. De in Zuid-Amerika zo populaire pornocinematografie is hier verboden, maar zeevarenden vertelden me, dat ze het maar een zeer kinderlijk genoegen vonden op de film te zien, wat in alle havensteden ter wereld — zelfs in het fatsoenlijke Nederland — voor luttele guldens in natura te zien is. Een verbod leidt soms ook tot het zoeken van gemakkelikheden van nog minder allooi! Ter versterking van mijn vorige punt voeg ik hieraan nog toe, dat het zien van in besloten kring vertoonde Franse avant-garde films mij veel hoogstaand cultureel genot heeft gebracht.

Juridisch kleefte aan ieder verbod het grote bezwaar, dat er al zó veel verboden is dat handhaving van al die bepalingen een Danaïdentaak wordt. En niets is fnuikender voor de eerbied voor de wet dan slapheid bij de handhaving van verbodsbepalingen. Er moest — men vergeve mij deze speelsheid — minder en minder verboden worden!

Uit levensbeschouwelijk gezichtspunt be-

terpretatie, die men daaraan zal geven, en over de vraag, welke kleding als onwettig moet worden aangemerkt, de meningen ver uiteenlopen.

De leden van de commissie zullen waarschijnlijk in ander verband gaarne waarschuwen tegen te veel staatsbemoeïing. Welnu, zo ooit, dan geldt hier, dat de overheid niet te veel moet willen regelen.

Op andere plaatsen in het rapport blijkt nog duidelijker, dat de commissie — hoewel zij zich zette aan de formulering van door straffen te handhaven bepalingen — zich onvoldoende voor ogen heeft gesteld, dat zij werkte te midden van en voor een volk, dat haar geestelijke uitgangspunten niet deelt. Anders zou zij meerder blijk hebben gegeven van haar bereidheid, ook de opvattingen van anderen recht te doen. Dan zou zij eerst eens over het neo-malthusianisme hebben gestudeerd vóórdat zij er over ging schrijven, en dan zou zij in ieder geval niet hebben geschreven wat zij nu wel heeft geschreven: „Geef ons het recht om te leven” in de slagzin, waarmee de aanhangers van het neo-malthusianisme deszelfs hoofdgedachte propageren n.l., dat de sexualiteit het voornaamste is in het leven, en waarmee zij de vrijheid tot het uitleven dezer sexualiteit opeisen voor een ieder, binnen zowel als bui-

ten het huwelijk.” Deze schrijverij is slechts bewijs van grote ondeskundigheid en zeer laakbare lichtvaardigheid.

Nog op geheel andere wijze ook miskent de commissie de betekenis en waarde der volksgemeenschap. Het is namelijk opvallend, dat zij haar aanbevelingen goeddeels niet richt tot de staatsoverheid, maar tot de gemeentebesturen. Ongetwijfeld bedoelt de commissie hierbij aan te sluiten aan de gedachte der decentralisatie, en waant zij zich daarbij zeer in overeenstemming met tendenzen, die zich in de moderne tijd ten aanzien van staat en maatschappij in het algemeen voltrekken. Intussen maakt de commissie met haar streven wel heel erg duidelijk, welke ernstige gevaren voor het volksgeheel een verkeerd begrepen en onjuist gemotiveerde decentralisatie aankleven. De commissie ziet blijkbaar wel in, dat het niet mogelijk zal zijn voor het gehele land regelen, als door haar ten aanzien van kleding, baden en zwemmen, kamperen enz. begeerd, te stellen. Daarom stelt zij haar hoop op de gemeentebesturen.

„Aangezien er voorbeelden zijn van een al te haastig doorgevoerde centralisatie,” zo schrijft de commissie, „wil de Commissie op de mogelijkheid en wenselijkheid

zien..... maar laat ik liever hetzelfde nummer van Mens en Wereld, pagina 12 (Overheid en openbare zeden), citeren: „Laat men toch liever eens beginnen voorstellen te doen inzake een gezonde opvoeding”. Goed, jaag die kinderen uit de bioscoop. Maar niet opdat ze in een portiek of achter een heg als-ik-bij-jou-mag-kijke-mag-jij-bij-mij-kijke kunnen gaan spelen.

Eén Ankertehuis of een dergelijke inrichting is een beter antwoord op bedreigingen als de hier in het geding zijnde dan tien ineffektieve en niet te handhaven verbodsbepalingen!

En tenslotte: wanneer een kind begint te lopen, kan het in teitjes kokend heet water of uit ramen vallen (zie het gemengd nieuws in de kranten). Wanneer de schooljongen naar school trekt, blijft de moeder verontwaardigd achter. En als de kinderen zich geleidelijk aan aan de ouderlijke zeggenschap gaan onttrekken, is weer angst en zorg het deel der ouders.

Toch betekent „verantwoordelijkheid” niet, dat we anderen hun verantwoordelijkheid voor zichzelf mogen ontnemen. Integendeel, men dient anderen hun eigen verantwoordelijkheid zelf te laten dragen. En als ze dan bezwijken? Dan spruit het uit ons gevoel van verantwoordelijkheid voor hen voort, dat wij medelijden hebben en dat wij hen liefde blijven toedragen.

Verantwoordelijkheid voor anderen uite zich door voorbereiding, door opvoeding (en dat terdege!). Verder door steun (zo min mogelijk). En ten laatste door liefde.

F. C. P. KOOLS.

Wij zijn ook tegen het verbod zonder meer. Een andere vorm is, dat men ze niet

van het buitenland afneemt, zoals Engeland thans wil doen. Het beste is: gezonde opvoeding. Maar onze kritiek blijft gaan tegen de vorm van de moderne „knokfilm” nl. tegen de verbinding ervan met het technisch geraffineerde oorlogstuig; het ging dus niet tegen de „vecht” film als zodanig, hetgeen de plaatsing van het gedicht van De Mérode duidelijk deed uitkomen.

(Red.)

Help

nóg een
handje!

Fonds voor tehuis

van Ouden van Dagen

3e verantwoording

Totaal 2e verantwoording	f 1.130,—
Mevr. A. J. S.—B. te H.	„ 3,—
C. F. te M.	„ 25,—
Mevr. C. v. B.—v. H. te H. ...	„ 5,—
Mevr. H. E. v. d. M.—H. te B. ..	„ 1,—
Mej. C. H. de J. te A.	„ 2,—
Mej. J. B. te L.	„ 10,—
C. W. Z. te H.	„ 2,50
Mevr. H. G. B.—S. te 's-Gr. ...	„ 10,—

f 1.188,50

Bijdragen voor dit fonds worden gaarne tegemoet gezien op postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht.

Landelijk jongeren weekend

29/30 APRIL 1950

Op 29/30 April a.s. organiseert de landelijke commissie weer een aantrekkelijk jongeren week-end in het conferentie-oord „De Grasheuvell” te Amersfoort.

Het belooft weer een goed weekend te worden. Tal van vrienden hebben er om gevraagd en dus laten we het er niet bij zitten. Het programma verzorgen we gro-
tendeels zelf.

Zaterdagmiddag de traditionele broodmaaltijd, waar we met elkaar oude herinneringen ophalen enz. De Zaterdagavond wordt verzorgd door een muziekgroep uit Amsterdam, afgewisseld door goede declamatie en dan..... hoe kan het anders, de gezellige avondwandeling. Zondagmorgen zal er een inleiding worden gehouden met eventueel discussie. De spreker is nog niet bekend. Mr. Giltay is helaas weer ziek geworden, anders was hij beslist gekomen. Maar jullie weten „alles sal reg kom”. Zondagmiddag verzorgen we zelf een bont programma, waarvoor we jullie medewerking alvast inroepen. Schroomt niet en treedt voor het voetlicht.

De kosten zijn dit keer zeer laag. We verzorgen zelf de broodmaaltijden. Er is dus geen warme maaltijd. De prijs van het gehele weekend bedraagt slechts f 1,25. Niemand mag dus voor de kosten thuis blijven. Vrienden, geef je zo spoedig mogelijk op. **uiterlijk vóór Woensdag 26 April.** We verwachten ook vele nieuwe vrienden van de pas opgerichte jongeren gemeenschappen. Ga nu reeds sparen voor het reisgeld. Breng vrienden, niet-leden, mee en laat ze mee genieten van ons gezellig en leerzaam week-end.

Tot in Amersfoort.

Hartelijke groeten.
De Landelijke commissie.

opleggen aan zeer grote groepen uit de bevolking des lands. De commissie wil decentralisatie, maar door haar streven kan zij alleen maar het verlangen versterken naar beperking van de gemeentelijke bevoegdheid tot regeling. Niet slechts in theorie, maar ook in de praktijk is er rekening mede te houden, dat ons land het land is van geheel ons volk met zijn zeer uiteenlopende schakeringen.

De arbeid van de commissie is helaas al te geschikt geweest om verschillende richtingen en groepen nog meer van elkaar te scheiden en van elkaar te doen vervreemden dan toch al het geval is. Zij laat het aan anderen, ook aan ons, over, te zorgen dat de scheidingen niet dieper worden dan onvermijdelijk is. Laat ons daarmee een begin maken door tenslotte nog te vermelden, dat men niet moet menen, dat alle Rooms-Katholieken denken zoals de commissie denkt. Ook niet in ons land. In het laatste Nederlands Juristenblad is de katholieke Mr. E. Brongersma een beschouwing over het rapport der commissie begonnen, die niet van minder principiële zin, maar wel van meer begrip voor de werkelijkheid en ook van veel meer wetenschappelijke zin getuigt dan waarvan de commissie heeft blijk gegeven in haar rapport.

wijzen om bij meer dan één gelegenheid, indien er ge-
gronde redenen zijn voor het stellen van normen door de Rijkswetgever, met een raamwet te volstaan en de gemeentebesturen ruime mogelijkheden voor een gedecentraliseerde nadere regeling en uitvoering te laten. Juist in de materie, welke de Commissie bezig heeft gehouden, liggen de verhoudingen dikwijls anders in de grote stad dan op het platteland, anders in het Zuiden des lands dan in het Noorden.”

Het merkwaardige is nu hierbij, dat de commissie — die ongetwijfeld niet van oordeel zal zijn, dat de „onzedelijkheid” in het algemeen op het platteland of in het Zuiden omvangrijker is en ernstiger vormen heeft aangenomen dan in de stad of in het Noorden — niettemin hoopt, dat menigmaal plattelandsgemeenten verderstrekkende voorschriften en maatregelen zullen nemen dan de grote steden bereid zullen zijn te nemen. De commissie ziet hier wel zeer voorbij, dat het platteland, voorzover het recreatieoord is, dat ook badplaatsen enz. als zodanig hun functie vervullen ten aanzien van een veel groter deel der bevolking dan alleen maar de bevolking der eigen gemeenten. Maar daarmee komt dan ook de vraag op, of het juist en rechtvaardig kan zijn, dat kleine gemeenten hun wil

Herdenking van een verlies

Met de oorlogsdagen, die nu alweer een tiental jaren achter ons liggen, herdenkt Nederland ook de vroegtijdige dood van Menno ter Braak en E. du Perron, aan wier nagedachtenis bovendien hulde wordt gebracht door hun verzamelde werken, die momenteel aan het verschijnen zijn (resp. bij Van Oorschot en bij Contact). Volgens alle gangbare literatuurgeschiedenissen waren zij gedurende de jaren dertig onze meest gezaghebbende critici. Hun namen hebben thans een hoge koerswaarde, zij zijn definitief ingelijfd bij de Groten.....

Hoe het tijdens hun leven met de publieke belangstelling en waardering voor hun werk gesteld was, daarvan getuigt hun briefwisseling, onlangs gedeeltelijk gepubliceerd in een cahier van De Vrije Bladen; tevens verkrijgt men uit deze correspondentie enig inzicht in hun probleem, dat helaas nog altijd actueel is: hoe kan een onafhankelijke, ondogmatische geest zich handhaven „in deze grootse tijd” van collectivistische gevaren enerzijds, kleinburgerlijke bekrompenheid anderzijds?

Lieden die de moed hebben, hun tijdgenoten harde en rake waarheden te zeggen, lieden die hun tegenstanders welhaast tot wanhoop brengen door hun intelligentie, zijn niet populair, en zeker niet wanneer hun betoog op hoog niveau staat en gericht is tot the happy few. Wanneer één van hen dan nog dichter is die zijn poëzie aankondigt als te zijn bestemd voor enkele fijne luiden, dan maakt dit de zaak niet beter. In Juli 1933 vatte Ter Braak de situatie aldus samen: „de firma Nijgh en van Dittmar heeft genoeg van ons, omdat wij niets opleveren. „Forum” was een sof, „Hampton Court” werd een sof, „Démasqué” heeft geen commerciële waarde, „Dumay” zal ook wel een sof worden — ergo, de speculatie via „Forum” op zekere jonge auteurs is **mislukt** en hoe rangeert de firma er zich nu het best uit?” Tevens bleek, dat van Slauerhoff's roman „Het Verboden Rijk” slechts 900 ex. waren verkocht.

Twee jaar later: „Van Politicus zonder Partij” zijn na het verschijnen in het voorjaar 1934 tot het eind van het jaar 397 ex. verkocht..... Dat wil dus zeggen, dat de Nederlandse lezer niet eens de moeite neemt om te zien wat ik te beweren heb.” En in deze vertrouwelijke correspondentie toont Ter Braak zich zeer teleurgesteld en zelfs neerslachtig door het gebrek aan weerklink dat hij ondervindt. Is het niet alsof wij Multatuli horen? Ook deze miskend door zijn tijdgenoten, doch thans beschouwd als onze belangrijkste schrijversfiguur uit het verleden.

Du Perron achtte de situatie nog niet zo heel somber: „**raken** doen we altijd nog veel meer lieden dan we zelf weten, en je

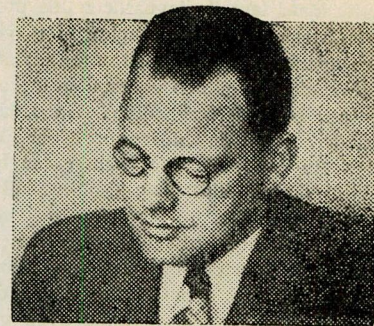
moet ook nog iets laten doorsijpelen door de jaren heen.” Hij vond de door Ter Braak genoemde cijfers (rekening houdend met bibliotheken, presentexamplaren etc.) niet eens zo hopeloos en meldde dat Querido zeer tevreden was, toen er van De Smalle Mens 298 ex. in totaal verkocht waren.

De afrekening over 1937 van Nijgh aan Ter Braak bedroeg..... zes gulden!

Zo gering was dus de weerklink van deze bekwame en eerlijke auteurs, die zich met nadruk distancieerden van de geldende valse waarheden en waarden hunner dagen. Hoe was het hun nochtans mogelijk, zich te handhaven in de samenleving? Voor Du Perron, de meest spontane van beiden, was dit een groot probleem na de financiële débacle van zijn familie. Hij verrichtte journalistieke en andere arbeid, maar kon nergens lang aarden. De hernieuwde kennismaking met zijn land van herkomst Indonesië betekende een teleurstelling, en groot was zijn haat tegen de Europese samenleving aldaar, die iemands waarde afmat naar zijn inkomen. Reeds in zijn „Reisjournaal van Arthur Ducroo” vernemen we van de afkeer, die de zelfgenoegzaamheid van zekere Europeanen hem inboezemde, en hoe het hem op Java verging, daarvan getuigt zijn „Indies Memorandum”. Zijn laatste levensjaren betekenden een maatschappelijke strijd; hierin kwam hij overeen met zijn held Multatuli, die evenmin had willen weten van schipperen.

Bij Ter Braak treft ons een soepeler houding. Het maatschappelijk gareel was voor hem de consequentie van een individu in de samenleving, de zelfmoord het enig alternatief. „Het is zaak geen dupe te worden, het andere is voor mij niets anders dan bijzaak.” Hij achtte het geen bezwaar, voor de samenleving kleine diensten te bewijzen en kleine gunsten van haar te ontvangen. Als leraar, later als Haags journalist (en hoe verfoeide hij de mentaliteit in zekere Haagse milieu's waar Het Vaderland gelezen werd!) slaagde hij hierin; alles hing voor hem af van de mentaliteit **waarmee**, „al zullen in het algemeen de grote diensten wel het meest met „slavenmoraal” worden bedreven”. De krant beschouwde hij niet als zijn orgaan, maar als broodwinning. Na deze vooropstelling volgde dan het probleem: hoe zijn onafhankelijkheid te bewaren. „Dat komt er op neer, dat ik door ironie of soortgelijke middelen de mensen, die lezen kunnen, tracht te bereiken. Voor de rest van mijn ideeën **schuw** ik de krant, houd ik mijn boeken en eventueel Groot-Nederland.”

Maar het dreigend nationaal-socialisme dwong hen tot verdere concessies, tot het kiezen van partij, waarbij zelfs Du Perron zich niet onbetuigd liet. Hoezeer b.v. het

Menno ter Braak

(cliche: Nw. Utr. Dagblad)

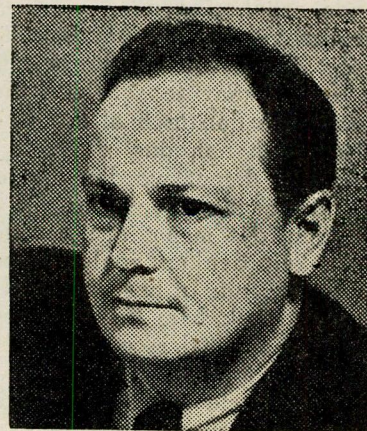
samengaan met socialistische vertegenwoordigers hun ook tegen de borst had gestuit, de strijd om de vrijheid was het belangrijkste. Du Perron, onnozele als hij was op het gebied der vaderlandse knollentuintjes, vroeg zich af waarom Waakzaamheid en E.D.D. niet samen zouden gaan. Wel maakte hij uiteindelijk bezwaar tegen het samengaan met communisten in Waakzaamheid: hun middelen vond hij even verachtelijk als welke schanddaad van het fascisme dan ook.

Tegen het einde van hun correspondentie blijkt, dat zij eind 1939 contact hadden opgenomen met De Kadt en Tas (aan wier tijdschrift De Nieuwe Kern trouwens door Du Perron is meegewerkt). Deze ondogmatische politici waren stellig het meest aan hen verwant, doch zij hadden, uitgaande van de politiek, het maatschappelijke met hun individualisme weten te verbinden.

Zou de samenwerking van dit viertal zijn geslaagd? De tragische gebeurtenissen verhinderden dat hier te lande dit probleem op het hoogst denkbare niveau werd uitgevochten: hoe is er harmonie denkbaar tussen de redelijke eisen van de maatschappij, zo noodzakelijk voor ons stoffelijk voortbestaan, en de geestelijke onafhankelijkheid, even noodzakelijk voor onze cultuur.

De dood van Ter Braak en Du Perron is voor Nederland een onherstelbaar verlies geworden.

G. W. HUYGENS.

E. du Perron

(cliche: Nw. Utr. Dagblad)

Heimwee naar het ongerepte

Uiteraard zijn we in ons land niet zo vaak in de gelegenheid om uitingen van de moderne Italiaanse kunst te zien. Er mag dan al eens een enkel verdwaald werk van een De Chirico of een Severini in een museum of een particuliere verzameling te vinden zijn, een beeld van wat er in Italië gepresteerd werd na 1910 — het jaar waarin daar het modernisme aan de orde kwam —, vermochten we ons hier zeker niet te vormen. Wel konden we enige jaren geleden een overzichtstentoonstelling van het werk van de schilder Massimo Campigli zien, maar de vraag in hoeverre zijn streven naar monumentaliteit en zijn weder aanknopen bij oude tradities kenmerkend genoemd mogen worden voor het huidige Italiaanse streven in zijn geheel, moest toen onbeantwoord blijven.

De expositie „Figuren uit de Italiaanse Kunst na 1910” in het Stedelijk Museum te Amsterdam kan nu echter dat antwoord geven. Welnu, wat we indertijd bij Campigli vermoedden, wordt hier bevestigd: in Italië, dat van 1300 tot 1600 een ongeëvenaarde bloei der kunsten gekend heeft, onttrekt men zich niet gemakkelijk aan de greep der traditie. Dat geldt zelfs voor de meest revolutionairen, voor schilders als De Chirico en Carrà, die de raadselachtigheid van 's mensen bestaan en de bevreemding van de moderne mens tegenover zijn omgeving tot uitdrukking willen brengen. Want hoe bizar de schikking der voorwerpen in hun schilderijen ook mag zijn, telkens weer ontdekken we in de wijze, waarop de dingen op zichzelf zijn opgevat, de herinnering aan oude Italiaanse meesters. En hier ligt nu net het onderscheid tussen Franse en Italiaanse traditie in de schilderkunst.

Men kan namelijk niet beweren, dat Cézanne, Matisse en Dufy buiten de lijn van de grote Franse traditie zouden vallen en toch gelijkt hun werk in geen enkel opzicht op enige prestatie van welke voorganger dan ook. Traditie betekent bij hen een geestelijk klimaat, een waardebesef en niet: een wijze van vormgeven, waaraan angstvallig moet worden vastgehouden. Maar dit betekent, dat zij zuivere exponenten van de Franse geest konden zijn en niettemin konden komen tot een geheel nieuwe vormtaal. In het Frankrijk van onze eeuw kon de schilderkunst zich gaan bezinnen op wat uitsluitend tot haar middelen behoort — in Italië is dat niet gebeurd, juist doordat de schilders steeds weer steun zochten bij de grote figuren van het verleden.

Maar dit wil nog niet zeggen, dat deze tentoonstelling onbelangrijk zou zijn. Campigli, De Chirico, Carrà, Severini, het zijn ongetwijfeld kunstenaars van betekenis,

Amadeo Modigliani: KOP

maar hun glans wordt ver overstraald door die van Amadeo Modigliani (1884—1920), van wie we hier dan eindelijk eens een veertiental doeken en twee sculpturen bij elkaar zien.

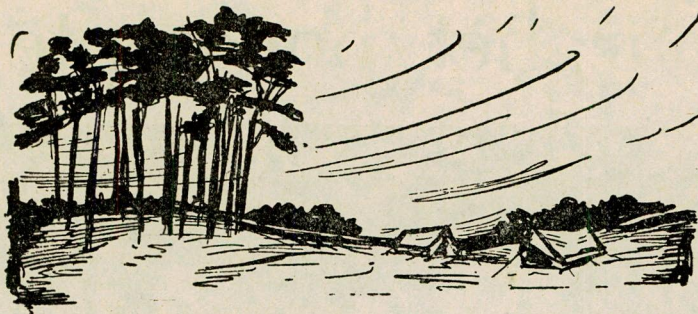
— door —
P. C. J. REYNE

Wie iets weet van het rampzalige leven van deze Italiaans-Joodse schilder, verbaast zich aanvankelijk, dat er in het werk zo weinig is doorgedrongen van de ellendige omstandigheden waaronder het gemaakt werd. Als de jonge kunstenaar op 22-jarige leeftijd naar Parijs komt, vangt daar een

bohème-bestaan aan van een tragiek, waarvan de goede Henri Murger zeker niet gedroomd heeft. De drank wordt hem noodlottig, ontbering en ziekte zijn deel, hij wordt tot een zwerver, die in de kroegjes van Montparnasse en Montmartre als „Modi” begroet wordt. Een afkorting overigens, die hem wel als „maudit” (gedoemd) in de oren geklonken moet heben, en inderdaad hij was een gedoemde, „een man uit het sousterrain”. Maar uit het uitzichtloze hol, dat zijn leven was, heeft hij iets naar het licht getild: zijn werk, de neerslag in vorm en kleur van een heimwee naar een oord van zuiverheid, dat door de mens niet meer bereikt kon worden.

Wie de eigenaardigheden van dit werk

(Vervolg op pag. 10)

De kampen voor middelbare scholieren

Een prachtige omgeving: de Hondsrug in Drente!

Een samenzijn daar van middelbare scholieren: jongens en meisjes van 15 jaar en ouder.

Evenals vorig jaar zal de leiding weer grotendeels uit studenten bestaan, en zullen de kampen elk een kleine gemeenschap vormen — het aantal deelnemers per kamp is beperkt — waarin gezamenlijk de verantwoordelijkheid gedragen wordt voor de goede gang van zaken.

De kampen, georganiseerd door de Studenten Vereniging op Humanistische Grondslag in samenwerking met het Humanistisch Verbond, zijn gebaseerd op zelfwerkzaamheid: Er wordt gezamenlijk gekookt, elk draagt zijn steentje bij aan de zorg voor de tenten en het verdere noodzakelijke werk; en ook over de wijze waarop elke dag besteed zal worden wordt onderling beraadslaagd. Natuurlijk zorgt de leiding voor een programma met voldoende mogelijkheden,

maar met elkaar wordt daaruit elke dag een keuze gedaan:

Er zal zeker gevolksdans worden: eerst is dat een gesprong door elkaar, waar niemand wijs uit kan, en waarom ieder lachen moet, maar dan komt er langzamerheid stijl in en het wordt werkelijk een dans! een dans, die alleen maar een van de vele mogelijkheden is om een stukje van die diepe blijheid, die in een kamp altijd wel op de een of andere manier bij ieder komt binnen sluipen, te uiten en te verwelkomen.

Zo is het ook als er gezongen wordt, ergens bovenop een heuvel, of in een hoekje van de grote tent, terwijl de regen op het doek tikkelt; zo is het bij een sluipspel, bij sport en estafettes, en zo is het als we zwerven door het prachtige Drentse land.

We zullen ook als dat zo uitkomt een rustig gesprek hebben. Wanneer daar belangstelling voor is, zal tussen belven door ook ruimte gevonden worden voor het door-

danken; doordenken van de meer ernstige dingen in het leven, van het waarom en waartoe van ons bestaan, van wat het humanisme nu en hier is.

Alle verdere noodzakelijke gegevens over deze beide kampen voor middelbare scholieren vindt men elders in dit blad.

Er is echter nog een mogelijkheid voor hen, die eindexamen zullen doen en de bedoeling hebben te gaan studeren: De Studenten Vereniging op Humanistische Grondslag organiseert in Noordwijkerhout een kamp, waarin de a.s. studenten een ontmoeting kunnen hebben met het humanisme en de studentenmaatschappij.

Studenten uit alle plaatsen en van alle studierichtingen zullen hier een week tezamen zijn in tenten, op een terrein aan de duinrand, dicht bij zee. In dit kamp zullen door verschillende mensen inleidingen worden gehouden over problemen, die het humanisme raken en die de belangstelling van de studenten en a.s. studenten hebben.

De prijs van dit kamp van 4 tot 11 Juli te Noordwijkerhout bedraagt f 17,50. Betaling in termijnen is mogelijk. Bovendien moet tegelijk met de opgave van deelname f 2,50 inleggeld gestort worden op gironummer 542873 t.n.v. de penningmeester van de kampcommissie van de S.V.H.G. te Delft.

Voor inlichtingen en opgaven wende men zich tot W. Geerts, Nieuwe Laan 56, Delft.

Ook voor deze drie kampen geldt, wat Anton van Duinkerken in een van zijn gedichten schrijft:

De dagen gaan over ons heen als bij nacht
over zee signalen van vuur

Ze wekken een kort en vergankelijk beeld,
maar een vreugde van eeuwige duur.

Heimwee naar het ongerepte

(Vervolg van pag. 9)

wil verstaan, moet weten dat Modigliani als beeldhouwer begonnen is; hij zal vanzelf ontdekken, dat deze schilder nog altijd met de ogen van de beeldhouwer kijkt. Hij ziet in de eerste plaats volumina: de ei-vorm van een gezicht op een langgerekte hals, die zich als een zuil schijnt te ronden in de ruimte. De oogleden worden tot bolle schelpen en zozeer werkt in de schilder Modigliani de beeldhouwer door, dat de iris der ogen van hem in veel gevallen geen onderwerp van schilder Kunstige bemoeienis is. Ook dat merkwaardige dicht bij elkaar plaatsen der ogen, zo opvallend in de portretstudies van 1914 en '15, beoogt het suggereren van ruimtelijke spanningen: het is of de neuswortel omhooggeknepen wordt. Een zeer delicaat aangebrachte schaduw komt in enige gevallen deze ruimtesuggestie nog versterken.

Er is in al deze sterk vereenvoudigde gezichten met de stereotiepe lange neuzen en de kleine mondjes een duidelijke herinnering

aan de negersculptuur, waarvan Modigliani in zijn beeldhouwerstijd de invloed onderging. Maar er is tevens iets anders, iets dat van heel ver komt, van de Sienezen en Botticelli: het gevoel voor de gratie en het rythme van de lijn. De lijn, onnavolgbaar zuiver, kies, teder en gespannen, overweegt in al zijn portretten en naakten en is meer dan de kleur de eigenlijke drager van de structuur van het schilderij.

Zo vloeiden het strenge primitivisme en een onmiskenbare neiging tot sierlijkheid en bevalligheid bij hem samen tot een unieke kunstuiting, die hij met onmiskenbare trots naar zijn enige vertegenwoordiger „de school van Modigliani” placht te noemen. Of moeten we in verband met een onmiskenbaar manierisme in zijn werkwijze aannemen, dat het zelfironie was, die hem tot deze uitspraak dreef?

Maar wie ontleeft dit vat vol tegenstrijdigheden? Ondergraver van het eigen leven en gevangene van zijn hartstochten, zocht hij in zijn kunst het rijk van de zuivere spiritualiteit. Zijn vergeestelijkte en nochtans zo sensuele naakten vertegenwoordigen stuk voor stuk een transpositie van de wer-

kelijkheid, een omzetting, die niets anders wil zijn dan de belijdenis van zijn eerbied voor de schoonheid der vrouw. Maar zijn gevoeligheid is niet zonder verstandelijk weten, zijn onschuld niet zonder raffinement en de over-accentuering van enkele realistische details zou afbreuk doen aan de duidelijk idealiserende opvatting, ware het niet, dat iedere plek, iedere lijn zijn onvermijdelijke functie gekregen had in een vormgeheel van onvergelijkelijke bekoring.

Zijn de naakten door houding en gebaar, maar ook door hun innerlijk gehalte ten zeerste aan elkaar verwant, niet minder is dat het geval met de portretten naar kinderen en vrouwen uit het volk. Doch het is een andere gevoels sfeer, die hier tot uitdrukking gebracht wordt. Modigliani droeg met zich mee de erfenis van het Joodse volk: een open zin voor de tragische kanten van het bestaan. In deze portretten spreekt die zich het duidelijkst uit, nooit echter als opstandigheid, verontwaardiging of aanklacht — het is bij hem een zachte weemoed om de onontkoombaarheid van het leed. En eigenaardig, hij zag het leed niet als iets dat samenhangt met de wisseling van

Gedicht van Lezer

Canard de Printemps

*Ze rekt haar hals en klappert met haar
vlerken;
Is 't om de woerd te doen? Ze laat het hem
niet merken;
Ze vaart hem achteloos voorbij, iets verder
gaat ze aan land.
Beseft ze niet het risico? Nog nimmer werd
ze aangerand.*

*De woerd roeit doelbewust op stroom,
Hij klautert, wroet en waggelt wat,
Hij poetst en krabt en strijkt zijn jas en
broekje glad
En in zijn ziel ontwaakt steeds meer
't phantoom.*

*Dan een moment van heel veel drukte;
Het gakken zingt, dat het hun hart verrukte;
Dan zij aan zij gedonsd, oogluiken ze
vereend.
Gik-gak! Ik ken een gekker kakker dan een
eend.*

H. J. VAN ZEVENTER

van lot of de hardheid van de wereld, bij hem is het iets, dat van binnenuit komt en het gehele wezen doordrenkt: een besef van de principiële eenzaamheid van het individu. Zo verschijnen de vrouwen in zijn portretten: broos en kwetsbaar, onmachtig zich te bevrijden uit de eenzaamheid, maar tegelijkertijd opgeheven naar een gebied, waar de onmacht wordt tot een hoge gelatenheid. Hun hart is zwaar en hun wezen droef, maar de schilder verleende hun de stille adel der schoonheid.

In enkele portretten uit zijn laatste levensjaren heeft Modigliani zich het volledigst uitgesproken. Het hier gereproduceerde is er één van. Er is hier een onzegbare voor- naamheid en kiesheid van de lijn, een onverbeterlijke plaatsing in het vlak, maar bovenal: een kleur, waarin hij nu tenvolle en op meesterlijke wijze **schilder** is. Het is bijna niets, een ivoorwit, wat zwart, het luchtige en transparante blauwgrijs van een achtergrond, en het is tegelijkertijd de vervulling van alles waarnaar een kunstenaar maar haken kan: éénmaal de weerschijn te mogen geven van het land der ziel.

Toen Modigliani dit werk maakte, was hij vrij, bevrijd van zijn demon en de doem van zijn bestaan, want hij schouwde in het diepst van zijn wezen het Ongerepte.

Gedicht en Lezer

I N 1948 kwam in „de Vrije Bladen” een bundeltje gedichten uit van de vroeg gestorven J. M. W. Scheltema. In zeker opzicht behoort dit werk tot de studentenpoëzie, die wel altijd kenbaar zal zijn aan een ietwat baldadige houding tegenover heilige huisjes en geijkte levensernst, een ironische, soms wat schampere toon en een woordgebruik dat van een neiging tot losheid en een hang naar het nonsensicale niet vrij te pleiten is. In de studenten Almanakken wordt de poëzie beoefend als spel en ook bij Scheltema is het spelelement in sterke mate aanwezig. Doch herhaaldelijk wordt bij hem achter de spot en de scherts een diepte zichtbaar en de vraag is zeker gewettigd, of de grappigheid hier niet een verweer is tegen de aandoeningen van een zeer gevoelig mens. Soms schijnt hij zozeer getroffen door het grauwe of het tragische bestaan van een ander mens, dat hij onmiddellijk zichzelf en zijn lezers er van wil overtuigen, dat er toch eigenlijk niets ernstigs aan de hand is.

door
P. C. J. Reyne

Gelukkig lukte dat niet altijd en behield nu en dan de neiging tot vereenzelviging de overhand. Dan schreef hij

„Tussen twee lessen”, „De Gescheiden Vrouw” en „Zondag”, dat we hieronder afdrukken. De lezer zal goed doen hier niet aan een echte Zondag te denken. De dichter schildert het grauwe bestaan van een arbeider, beter nog: hij is zelf de werkmans geworden. Zo ziet hij zichzelf op weg naar het werk en ondergaat hij de armoedige kaalheid van de fabriek, waar het eentonige werk zonder enige arbeidsvreugde slechts terwille van het loon, verricht wordt. Plotseling schiet de wentelende draaiboor in zijn vinger en zozeer is deze man afgestompt en onpersoonlijk geworden, dat het bloed dat uit de wonde omhoog welt, hem tot openbaring wordt van zijn persoonlijk leven. Hij voelt nu tenminste zichzelf een ogenblik als op de rustdag..... 't is Zondag even.

Dit gedicht mag in sommige wendingen aan Van Collem herinneren (o.a. „het loon draait in de draaiboor mee”), het blijft een mooi voorbeeld van een sociale lyriek, die om te ontroeren het pathos niet nodig heeft.

ZONDAG.

*Het sintelschuttingpad is grijs,
Is 't zon, is 't regen?
Ik weet: het bord van Nelle's thee
Ligt halverwege;
Voor fietsers is slechts tegenwind,
De zwarte stoet, die wegen vindt,
Om kwart voor negen.*

*De gloeipeer bungelt aan een touw,
Is 't vandaag, is 't morgen?
Het loon draait in de draaiboor mee:
Ik ben geboren;
En tussen het ratelend draaibankdier
Daar ritselt nog wat schafpampier,
't Is jam vanmorgen.*

Uit: „Chansons, Gedichten en
Studentenliederen”.

*De draaiboor wentelt naar mij toe,
Mijn vinger is het mijden moe;
Een pijscheut als een wekkerbel
En op het groezelige vel
Een druppel bloeds.*

*'t Doet goed daarginds nog bloed te
[weten,*

*Is 't liefde? Leven?
Behoort het God of aan mijzelf?
Het is om 't even,
Als het maar kloppen kan en slaan
En wonderbare wegen gaan.
't Is Zondag even.*

J. M. W. SCHELTEMA.

Brieven van lezers

Waarde dr Saalborn,

Naar aanleiding van Uw brief afgedrukt in „Mens en Wereld” van 29-3-50 zij het mij vergund hierover enkele opmerkingen te maken.

Ik heb n.l. uit Uw brief begrepen, dat naar Uw mening het Humanistisch Verbond zich tot taak moet stellen: mensen tot humanisten te maken. Ik ben dit volkomen met U eens, maar **hoe** wilt U dat doen? „Door hun geest te verruimen, door hen te leren kritisch te denken en gevoelvoller innerlijke rijke mensen te worden, door hen deel te doen hebben aan scheppingen van voorgeslacht en tijdgenoot, door hen er toe te brengen als begrijpende, zich inlevende vrienden om te gaan met denkers en dichters, bouwers en muzikmakers aller tijden”, zegt U. Bij ieder antwoord op de vraag moet ik U afvragen: „Hoe wilt u dit doen?”

Dit zal toch moeten gebeuren door in contact te treden met deze mensen. Dit contact kan schriftelijk en mondeling zijn. Ik zou het nog liever willen verdelen in: algemeen schriftelijk, waarmee ik bedoel, door middel van een tijdschrift en persoonlijk schriftelijk d.w.z. door briefwisseling; algemeen mondeling b.v. lezingen al of niet door de radio en persoonlijk mondeling (in persoonlijk gesprek). U zult het dan toch met mij eens zijn, dr Saalborn, dat een persoonlijk mondeling contact de beste resultaten zal opleveren, althans aanvankelijk. Dat het Hoofdbestuur dit meent te doen door middel van wat U een hobby noemt, vind ik juist. Het is een persoonlijk mondeling contact.

Vergeet U verder niet, dat het intellectuele deel van ons volk een flinke minderheid vormt, evengoed in de groep niet-kerkelijken.

Indien U de grote groep niet-intellectuelen zou kunnen bereiken met tijdschriften vol met de beste voortbrengselen van voorgeslacht of tijdgenoot, zouden ze het niet lezen, omdat ze het niet begrijpen en dus niet mooi vinden. (Ik denk hierbij toevallig aan een gedicht van Boutens uitgereikt, ter gelegenheid van het huwelijk van Prinses Juliana, aan leerlingen van alle scholen in Nederland).

Wanneer nu het Hum. Verbond dergelijke tijdschriften zou verspreiden onder de massa, zou deze massa zich verpletterd voelen en al met zijn (voor)oordeel klaar staan: „Daar horen wij niet thuis”.

Nee, dr Saalborn, kijkt U dan eens naar de zendelingen en missionarissen bij de onontwikkelde volken. Zij beginnen, psychologisch zeer juist gezien, hun bekeringswerk met de lichamelijke en geestelijke verzorging van deze mensen.

Verder dr Saalborn, U zegt het zo mooi: „door hen kritisch te leren denken”. Zeker wij moeten kritische denkers zijn. Maar U

zult toch bij U zelf ook wel de ervaring hebben opgedaan, dat zich bij kritisch denken problemen opdoen, die men graag eens een ander zou willen voorleggen om zijn mening er over te horen. U hebt misschien Uw intellectuele vrienden, maar een eenvoudige boerenarbeider b.v. heeft in het algemeen geen intellectuele vrienden. Waar moet hij, die zich vaak zo slecht schriftelijk kan uitdrukken, met zijn problemen blijven? Zal hij dan niet zijn gelovige broeder benijden, die er mede naar de dominee of pastoor kan gaan?

Ik zou zeker op Uw brief nog verder kunnen ingaan maar wil het hierbij laten met de opmerking, dat ik mij voor het overige aansluit bij het antwoord van onze voorzitter.

U dankend voor de brief, die mij geestelijk weer iets rijker heeft gemaakt, teken ik, met de meeste hoogachting,

J. GROENEVELD

Boezemsingel 77 A, R'dam.

Nogmaals: Het geval Fuchs.

Het stukje van Dr. Brandt Corstius in het Februari-nummer van Mens en Wereld „Bekentenis van een atoomgeleerde” is als reactie op het proces tegen Dr. Fuchs eraan.

Een middeleeuwse sage vertelt van een vorst, die een bijzonder fraai en ingewikkeld uurwerk bezat, dat naast de tijd ook de datum en de stand der sterrenbeelden aangaf. Om te voorkomen, dat ook anderen een dergelijk pronkstuk zouden verwerven liet de vorst de vervaardiger de ogen uitsteken. De analogie met wat zich thans in Engeland afspeelt ligt voor de hand. Een wetenschapsmens, die bewust heeft geweigerd alleen voor de Angelsaksen te werken in plaats van voor de gehele mensheid, die zijn wetenschap niet verlaagd heeft willen zien tot een unfair strijdmiddel — atoomchantage — in de huidige koude oorlog, heeft recht op ons aller dankbaarheid. Voor zijn moedige daad zal hij thans de kostbaarste jaren van zijn leven in een Engelse gevangenis moeten doorbrengen. De z.g. democratie heeft inefficiënt als zij is de vervaardiging van een tweede exemplaar van de begeerde bom niet weten te voorkomen. Zij neemt achteraf wraak en overtreft daardoor de middeleeuwse despoot zoal niet in wreedheid dan toch in laagheid van karakter.

Dat de beklagde onder de druk der collectieve suggestie is bezweken en na zijn daad een merkwaardig soort schuld bewustzijn heeft ontwikkeld is psychologisch interessant, gelet op soortgelijke gevallen achter het IJzeren Gordijn, doch doet voor de morele beoordeling niet terzake.

Amsterdam.

J. NEDERKOORN.

Begrijpen wij de briefschrijver goed, dan zou de mensheid dr Fuchs dankbaar dienen te zijn voor het feit, dat thans zowel Ame-

rika (+ Engeland, enz.) als Rusland (+ enz.) de atoombom bezitten, en er op dit punt een evenwicht is ontstaan. Het valt echter niet aan te nemen, dat deze toestand ons dichter bij de vrede brengt. (Red.)

Heeft het leven een zin?

„Wij hebben in ons een gevoel, dat ons overduidelijk zegt: het leven van mens, dier en plant en het bestaan aller dingen heeft zin, want dat dit alles zinloos zou zijn, dat wil er bij geen enkel denkend wezen in.” Zo schrijft de Hr Zwerver in het Maartnummer.

Laten we deze uitspraak eens vergelijken met de volgende: „Dat ik, als ik mij in een RECHTE lijn zou kunnen verwijderen van een punt in het heelal, dat punt ten slotte weer van de tegenovergestelde kant zou bereiken, lijkt overduidelijk onzin. Het wil er althans bij geen enkel denkend wezen in.” De astronomen weten thans, dat dit geen onzin is.

Nog tot 1500 jaar na Christus was men overtuigd, dat de aarde stilstond. Nog geen honderd jaar geleden dacht men, dat een ijzeratoom een heel klein deeltje ijzer was, dat, indien het langs microscopische weg zichtbaar gemaakt zou kunnen worden, er uit zou zien als een gewoon stukje ijzer. De werkelijke toestand, zoals we die thans kennen, vermoedde niemand.

Lijkt het niet rationeel, dat in de toekomst nog ontelbare malen zal blijken, dat het anders is dan men dacht? Waarom zou het leven dan niet zinloos of doelloos kunnen zijn, althans in de betekenis, die de mensen thans aan deze woorden hechten?

Ik schaar mij aan de zijde van de Hr Vijlbrief, die schreef: „Elke poging over God te spreken blijft een stumperig stamelen”. Dit geldt naar mijn mening ook ten opzichte van de „zin” van het bestaan van de mens en de wereld.

Amsterdam.

J. VEEN.

Volgen wie vrede roept?

De drie artikelen „Humanisme, Oorlog en Vrede” werden in het nummer 3 van 27 Maart j.l. beëindigd. De hoofdredacteur sluit af met bepaling, nl. noodlottige verstarring en zegt, dat niet de (behandelde) tegenstellingen daaraan schuld zijn, maar onze **geest** en ons **gemoed**. Verder vindt hij dat die er veel te weinig in slagen mogelijkheden te ontdekken van contact met anderen. De gebieden waarop contact te vinden is, zijn er en worden alleen gevonden **door wie ze vinden wil**.

En daar zit ik nu. Wil ik nu of wil ik niet, wanneer ik het met dat laatste gedeelte van het derde artikel toch niet eens kan zijn? Ben ik bevooroordeeld of is hij het waar hij schrijft „niet door zelf wilde wanhoopsplannen te smeden; niet door maar

iedereen te volgen die „vrede” roept.....”?

Iedereen te volgen die maar vrede roept. Ik meen dat enige tijd geleden in het Vrije Volk ook zo iets stond, van (misschien overdrijf ik iets, doch het komt op hetzelfde neer) dat het maar wat imbecielen waren, van die halfgare idealisten, die een handjevol communisten volgden. Ach, er is de gedachte, het gedachtezuiverende spel, dat zeer hoog van inzet kan zijn. Maar er is ook de daad. En, afgescheiden of men als humanist het met de daad eens kan zijn

wordt van de humanist de erkenning geëist, dat de hoogste menselijke waarden, ook in de daad gelegen zijn. Want in de daad zit het offer, alle getheoretiseer ten spijt.

En daarom is het te betreuren, dat de hoofdredacteur, juist als humanist, ook niet eens even de waarde van die andere groep in het licht stelde. Tenzij hij dit als een hopeloos geval beschouwt. Ja, dan kunnen wij weer beginnen met te vragen is hij of ben ik.

Dordrecht.

T. BERG.

Inzender meent, dat ik met „iedereen die maar vrede roept” en met het smeden van wanhoopsplannen de communisten bedoelde. Ik bedoelde echter precies wat daar staat, dat is duidelijk genoeg. Waarom denkt hij daarbij alleen aan de communisten? Wat hij schrijft over de daad is juist. De beste daad ten aanzien van de vrede is immers al onze krachten te richten op de overwinning van verstarde tegenstellingen. Hetgeen mijn beoog was.

B. C.

HET WOORD VAN DE WEEK

Van de V.A.R.A.-radiolezingen „Geestelijk Leven” uitgegeven in de reeks „Het Woord van de Week” is van onderstaande nummers nog enige voorraad.

1 exemplaar f 0,10, 3 exemplaren f 0,25, 5 exemplaren f 0,40, 10 exemplaren f 0,75, elk exemplaar meer 5 cent. Twee kwartalen zijn nog compleet voorhanden:

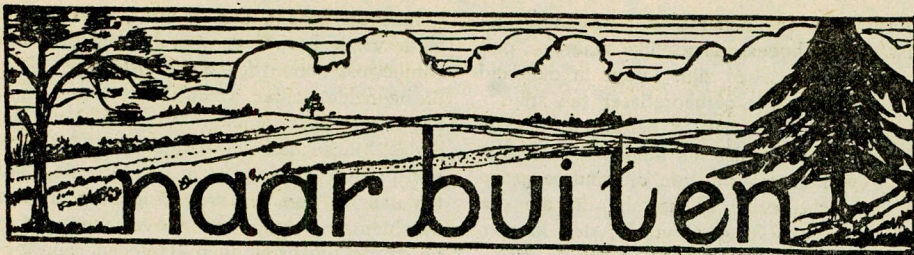
4e kw. '48 Nos. 4, 5, 15, 16, 20, 22, 23, 40, 50, 51, 52, 53 en 58 40 cent
1e kw. '49 Nos. 1, 6, 11, 17, 21, 31, 35, 37, 44, 55, 59, 63 en 65 50 cent

Te bestellen, met nummer-opgave, door storting op Gironummer 304960 bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond te Utrecht, Bleyenburgstraat 1.

Te verwachten is dat een aantal nummers spoedig uitverkocht zal zijn. Daarom is deze aanbieding vrijblijvend en slechts geldig zolang de voorraad strekt.

Wilt U zich verzekeren van een regelmatige toezending van „Het Woord van de Week” geeft U dan op als abonné à f 1,— per kwartaal.

1 Nieuwjaarsbrief 1949.	32 Dr. D. Loenen, Stoicijnse levenshouding.
2 Nieuwjaarsbrief 1950.	33 Dr. O. Noordenbos, De Strijd tegen de chaos.
3 P. P. Agter, Een nieuwe Doorbraak.	34 A. C. Ploeg—Ploeg, Feesten.
4 H. Bongers, Dirck Volkertszoon Coornhert.	35 C. Ploeger, School en Huis.
5 Dr. J. van Brakell Buys, Spinoza en de Humanistische gedachte.	35a H. A. Polak Schwarz, Afgunst.
6 Dr. J. C. Brandt Corstius, Stel U zelf wat meer op prijs.	36 Dr. J. P. van Praag, Toespraak Congres Hum. Verb. 1949.
7 idem, Met de vacatie in zicht.	37 Ph. H. van Praag, Ouders en Kinderen.
8 idem, Mensen en Maskers.	38 Dr. D. H. Prins, De geest overwint.
8a idem, Een blik van angst of bewijs van moed.	39 M. A. Reinakda, De Mens op de eerste Mei.
9 H. G. Cannegieter, Standsverschil.	40 Dr. A. Romein—Verschoor, Hugo de Groot.
10 idem, Wat is het ware geloof?	41 idem, Het lezen.
11 idem, Mens en Mechaniek.	42 Dr. C. van Rijsing, De Schoonheid van ons land.
12 idem, Goethe als Mens.	43 Ir. P. Schut, Het enig nodige.
13 A. L. Constandse, De Vrijheid der persoonlijkheid. (uitverkocht)	44 idem, Vertrouwenscrisis.
14 idem, Kunst en Moraal.	45 idem, Het recht op luiheid.
15 Dr. P. A. Dietz, De Betekenis van Leiden's Ontzet.	46 Mr. A. Stempels, Kaarsen geven Kunstlicht.
16 Prof. Dr. N. A. Donkersloot, Pieter Cornelisz Hooft.	47 G. H. Streurman, Goethe als denker.
17 Ber Drukker, Jeugd en Jeugdbeweging.	48 Dr. G. Stuiveling, Goethe als dichter.
18 Dr. J. Elema, Goethe en zijn tijd.	49 idem, Enkeling en Gemeenschap.
19 Henri A. Ett, Humanisme en Democratie.	50 idem, Erasmus.
20 idem, Humanisme en Individualisme.	51 H. Tj. Swierstra, De Grondwetsherziening van Thorbecke.
21 E. Frater Smid, Leven zonder angst.	52 Mr. Dr. J. In 't Veld, De Kerstgedachte — een waan?
22 Dr. G. J. Geers, Als Mens in een wereld van mensen.	53 Drs. I. Vijlbrief, Buitenkerkelijkheid en Humanisme.
23 Dr. H. A. Enno van Gelder, Jan van Hout.	54 idem, Mens en Werk.
24 E. E. Gewin, De Grootheid van het kleine.	55 H. de Waard, Het linnen venster.
25 idem, Goedheid en Schoonheid.	56 idem, Uitgaan.
26 Dr. G. W. Huygens, Gedachten op Pinksteren.	57 idem, De tong staat in het huisje.
27 Dr. W. K. Kraak, Als de nood het hoogst is.	58 Dr. Libbe van der Wal, Een hardnekkig misverstand. (uitverkocht)
27a idem, Beoefening van huismuziek.	59 M. G. Warffemius, De Verzorging van bloemen.
28 Henk van Laar, Mens en dier.	60 idem, De Mens en zijn tuin.
29 H. Lips, Jeugd en Humanisme.	61 idem, De Groei van de Buitenkerkelijkheid.
30 idem, Uit de Schatkamer van het Humanisme.	62 idem, Angst voor of verzoening met de Dood.
31 idem, Het Gezin als uitgangspunt.	63 Mr. H. B. J. Waslander, Buitenkerkelijkheid en Ongeloof.
	64 idem, Man en Vrouw.

We moeten voor enkele kampen al gaan berichten dat ze volgeboekt zijn, het familie-kamp te Ommen van 12—19 Aug. is vol; in het tweede familie-kamp te Ommen in de week van 19—26 Aug. zijn nog enkele plaatsen. Wie nog wil deelnemen moet zich haasten!

Mogen we onze lezers erop attent maken dat we niet alleen familie-kampen organiseren in Ommen, maar ook in Vierhouten? Deze kampen worden gehouden in dezelfde geest en dezelfde stijl als die te Ommen; voor verdere gegevens zie men de volgende indeling in onze speciale kampfolder, die verkrijgbaar is bij de gemeenschapssecretarissen en aan het Centraal Bureau.

Culturele kampen

We weten dat er in en rondom het Verbond veel liefhebbers zijn van volkszang, muziek, dans, toneel, declamatie, biologie en heemkennis. In onze kampen gaan deze mensen met elkaar aan de slag, ze gaan zingen, dansen en musiceren, ze trekken, in kleine groepjes, de natuur in of bezoeken een oud stadje of een archeologisch interessant terrein. Soms zit zo'n groepje ook knus op een beschut plekje bij elkaar, luistert naar een uiteenzetting, maakt aantekeningen, discussieert enz. Kweken we op die manier volkszang-maniakken enz.? O, nee, juist in onze kampen is er voldoende gelegenheid om te wijzen naar de diepere achtergrond die deze activiteiten hun betekenis geeft. Geen maniakken dus, maar praktisch-cultureel gevormde mensen, voor wie „cultuur” meer is dan een interessant woord.

Natuurlijk is er in zo'n kamp ook de nodige ontspanning: zwemmen, spelen tot zalig niets-doen toe. O ja, in zo'n kamp word je wel moe, maar zo heerlijk voldaan moe, dat je toch „uitgerust” terug komt.

Studiekamp

In het studiekamp is dit jaar het onderwerp: „De plaatsbepaling van het Moderne Humanisme”. Er leven in onze kringen vele gedachten over wetenschap, geloof, wereldbeeld, vrijheid en verdraagzaamheid. Het is goed eens een aantal van deze problemen zeer kritisch met elkaar te bezien. Daarom beginnen we in deze week met twee lezingen onder de titels: „Ontvouwing van het leven” en „Wondere Wereld” waarin we de biologische en natuurkundige gegevens, nodig voor de samenstelling van een wereldbeeld, zullen bijeenbrengen. Daarna zal een lezing „Het hoogste gebod” een visie op de moraalproblemen geven, terwijl tenslotte een drietal inleidingen „Geloof en Rede”, „Mens in de wereld” en „De Mythe van het Humanisme” een nadere plaatsbepaling van het Humanisme wil bevatten. Naast de inleidingen en in aansluiting daarop zullen we in enkele sectie-vergaderingen en discussieavonden bijeen zijn. Ook in dit kamp

zal toch nog tijd worden gevonden voor de nodige ontspanning. Als inleiders zijn o.a. aangezocht dr J. P. v. Praag en dr L. v. d. Wal, met anderen wordt nog onderhandeld.

Familiekampen

Dit zijn dus kampen waar ouders met kinderen, maar toch ook wel mensen zonder kinderen een plaats vinden. In Vierhouten zullen slechts kinderen van 7 jaar en ouder zijn; deze kinderen zullen meer apart worden gehouden. In Ommen zijn kinderen van alle leeftijden en zal worden gestreefd naar de vorming van één grote gemeenschap.

Eén ding geldt voor alle familiekampen: Er zal een wat grotere vrijheid zijn voor de afzonderlijke gezinnen en personen. We stellen ons voor dat de ouderen 's avonds, als de kinderen naar bed zijn hun gezamenlijke avondprogramma's hebben, maar dat overdag veel gelegenheid zal worden gegeven, voor wie dat wensen, om in eigen gezinsverband tezamen te zijn. Desondanks zal het ons zeker gelukken, juist in deze familiekampen, de gemeenschapsgedachte te beleven.

Wat de avondprogramma's betreft, denken we aan een enkele voordrachtavond — we zijn in onderhandeling met enkele goede voordracht-kunstenaars — een door de deelnemers verzorgde kunstavond, een bonte avond met kampvuur en verder enkele inleidingen die ons juist als ouders en gezinsleden interesseren, b.v. „Wat kan ik mijn kinderen voorlezen en vertellen?”, „Mijn kind 't verkeerde pad op?”, „Omgang met onze medemensen”.

Het spreekt vanzelf, dat wij zorgen dat in deze kampen voldoende, deskundige, kinderleiders aanwezig zijn zodat de ouders, en vooral ook de moeders, werkelijk vrij kunnen zijn.

Kinderkampen

Dit wordt een echte kindergemeenschap, onderverdeeld in tentgemeenschappen, waar de jongens en meisjes al die fijne dingen zullen kunnen doen die het kampleven meebrengt. Tenten verzorgen, kampvuur maken, spelen, spoorzoektocht en wat al niet meer. Wij zorgen dat dit kamp goed wordt, zorgt

u dat uw kinderen komen.

Tenslotte laten we hier het kampprogramma nog eens volgen met een aantal zakelijke gegevens:

15—22 Juli. Cultureel kamp A. Leiding: S. Koning, H. Lips, A. Weggelaar.

Plaats: Paasheuvel te Vierhouten. Prijs: f 25,— (+ f 0,50 administratiekosten). Leeftijd: 18 jaar en ouder. Slaapgelegenheid: slaapzalen.

Dit kamp is bedoeld voor: Volkszang, muziek, dans, lekenspel, voordracht.

15—22 Juli. Cultureel kamp B. Leiding: S. M. v. d. Vaart en S. H. v. d. Vaart—De Vlieger.

Plaats: Ommen en Rijssen (trekkamp). Prijs: f 25,— (+ f 0,50). Leeftijd: 18 jaar en ouder. Slaapgelegenheid: tenten.

Dit kamp is bedoeld voor: biologie, heemkennis, geschiedenis.

15—22 Juli. Kinderkamp. Leiding: wordt bekend gemaakt.

Plaats: Weide bij Meenthuis te Blaricum. Prijs: f 21,— (+ f 0,50). Leeftijd: vanaf 7 jaar. Slaapgelegenheid: tenten.

5—12 Aug. Studiekamp. Leiding: H. Lips en dr J. P. v. Praag.

Plaats: Meenthuis te Blaricum. Prijs: f 25,— (+ f 0,50). Leeftijd: 18 jaar en ouder. Slaapgelegenheid: slaapzalen.

5—12 Aug. Familiekamp A. Alg. leiding: L. v. Gelder en S. Koning (gevr.).

Plaats: Eikenhoeve te Vierhouten. Prijs: 7—12 jaar f 19,— (+ f 0,50); 12 jaar en ouder f 26,— (+ f 0,50). Leeftijd: 7 jaar en ouder. Slaapgelegenheid: Ouderen slaapzalen, kinderen tenten.

12—19 Aug. Familiekamp B. Alle gegevens als in Familiekamp A.

12—19 Aug. Familiekamp C. Alg. leiding: H. Lips en G. Lips—Smit, Chr. Meyer en H. Meyer—v. Praag. Volgeboekt.

29 Juli—5 Aug. Jongerenkamp. Leiding: H. Timmermans en A.

Plaats: Rijssen. Prijs: f 22,50 (+ f 0,50). Leeftijd: 17 jaar en ouder. Slaapgelegenheid: tenten. Mijnsster.

19—26 Aug. Familiekamp D. Alle gegevens als in Familiekamp C.

19—26 Juli. Kamp Middelbare Scholieren A. Leiding: E. Houtsma en J. Kwee.

Plaats: Drouwenerzand (Hondsrug). Prijs: f 25,—. Leeftijd: 15 jaar en ouder. Slaapgelegenheid: tenten.

N.B. Over de kampen voor Middelbare Scholieren is een apart folder verkrijgbaar bij W. Geerts, Nieuwe Laan 56, Delft.

26 Juli—2 Aug. Kamp Middelbare Scholieren B. Leiding: W. Geerts en Inge Slob.

Verder alle gegevens als in kamp Middelbare Scholieren A.

Opmerkingen.

1) De f 0,50 administratiekosten moeten bij aanmelding worden betaald.

2) Men kan het kampgeld ineens of in termijnen voldoen, maar vóór 15 Juli de helft. (Voor wie dit moeilijkheden geeft, overlegge met ons Centraal Bureau, Bleyenburgstraat 1, Utrecht).

3) Men melde zich zoveel mogelijk aan op onderstaand formulier.

4) Kampfolders aan ons Centraal Bureau verkrijgbaar. Bestelt er een aantal en werkt er mee onder uw kennissen.

5) Aanmelden voor:

Jongerenkamp bij: A. Mijster, Tuyl v. Serooskerkenplein 3-I, Amsterdam.

Kampen Middelbare Scholieren bij: W. Geerts, Nieuwe Laan 56, Delft.

Alle overige kampen: Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht.

AANMELDINGSFORMULIER.

Ondergetekende meldt onderstaande personen:

naam; geslacht m/v; leeftijd

naam; geslacht m/v; leeftijd

naam; geslacht m/v; leeftijd

naam; geslacht m/v; leeftijd

naam; geslacht m/v; leeftijd

adres; plaats

voor het kamp te van 1950

tot 1950.

Te betalen bedrag f + f administratiekosten (f 0,50) per persoon per kamp).

Betaling zal geschieden per giro/postwissel ineens/in termijnen van f
Postgiro 304960 t.n.v. Hum. Verbond, Utrecht.

Handtekening:

De motor draait . . .

Terug uit Parijs! Met nog de nagalm van de vele jonge blijde stemmen in mijn oren, nog onder de indruk van de grote gastvrijheid die de Libre Pensée onze 35 Nederlandse deelnemers aan de Paasreis naar Parijs heeft geboden, nog vol van Parijs moet ik een overzicht van de werkzaamheden van de afgelopen maand schrijven. Welnu, dit was voor mij de grote gebeurtenis van deze maand, ik heb er eigenlijk niets aan toe te voegen, in het volgende nummer van M. en W. komt een uitgebreid verslag van deze 10-daagse reis en dan zult U, lezer, zien wat een gebeurtenis dit voor ons is geweest en als U het dan nog niet gelooft, vraagt U dan aan één van onze jonge deelnemers als U er een in het land ontmoet. Bij het woord Parijs zullen hun ogen gaan blinken. Zoals gezegd, volgende maand volgt een uitvoerig verslag, maar reeds nu moet hier onze grote dank worden uitgesproken aan de Union de la Libre Pensée die door haar gastvrijheid en toewijding dit alles mogelijk maakte.

Mogen we dan deze keer, in tijdnood ge-

raakt door genoemde reis, met de rest heel kort zijn? Natuurlijk moet worden vermeld dat Nieuwe Niedorp, Veenendaal en Terneuzen zich in de rij van onze gemeenschappen hebben gevoegd. Welkom, vrienden!

En verder..... Leest U eens aandachtig de hieronder volgende regels van onze nieuwe penningmeester, daar valt onzerzijds niets aan toe te voegen.

Van de Penningmeester

Waarde vrienden,

Het congres ligt alweer een maand achter ons. We hebben pessimistische geluiden gehoord en we hebben optimistische geluiden gehoord. Voor mij had ik het gevoel dat we uit elkaar gingen met een belofte, nl. om ervoor te vechten dat het Verbond, ook wat betreft het ledental, in de naaste toekomst de plaats zal gaan innemen waarop het krachtens zijn doelstelling en mogelijkheden behoort te staan.

We hebben de précaire financiële positie in beschouwing genomen en we hebben

gezien, dat het, zonder grondige verbetering daarvan, niet mogelijk zal zijn de reeds ingenomen positie — die financieel op het ogenblik onze krachten te boven gaat — te handhaven. We hebben met geestdrift een „helpende hand-actie” aanvaard, die ons voor 1950 zal moeten behoeden voor een deficit.

Deze actie heeft echter een verdergaande betekenis dan alleen het dekken van een tekort voor 1950, zij moet ons tevens het adressenmateriaal verschaffen voor de ledenwinning. Leden betekenen mankracht en kapitaal voor de toekomst. Alleen met leden kunnen wij onze positie consolideren en ons actieterrein uitbreiden totdat wij hebben waar gemaakt dat het Humanistisch Verbond is: een „tehuis” voor anderhalf miljoen buitenkerkelijken.

Het dekken van een tekort is natuurlijk een actie waard, maar ware dit alleen het doel, dan zouden wij schromelijk tekort schieten en dan zoudt gij alleen maar geplaatst zijn voor een vervelende taak. Neen, onze taak is — gelukkig — veel groter en veel interessanter.

De actie vanuit het Centraal Bureau is o.m. ingezet met het plaatsen van een aantal advertenties, die U bij Uw kennismaking met de toekomstige leden introduceren. Gelukkig zijn de rechtstreekse reacties naar aanleiding van deze advertenties ook vrij talrijk, de gemeenschaps-besturen zullen wij daaromtrent cijfers verschaffen.

Nog is het tijd om, voordat de vacantiestemming vat op de mensen krijgt, gebruik te maken van de bekendheid die het Verbond heeft gekregen door artikelen in de dagbladen en door onze advertentie.

Gebruik die introductie NU!

Eerlijk gezegd vind ik een begroting voor 1950, die sluit met een totaal van f 33.000,-, een zeer povere illustratie van de taak waarvoor wij staan en van de mogelijkheden die wij hebben.

Daarom, HELP 'N HANDJE niet alleen om het geld, maar voor EEN „TEHUIS” VOOR ANDERHALF MILLIOEN BUITENKERKELIJKEN.

J. B.

DUS . . .

HELP EEN HANDJE!

HOOFDBESTUUR VAN HET HUMANISTISCH VERBOND.

Dagelijks Bestuur: Dr J. P. van Praag, voorzitter; Dr G. Stuiveling, 2e voorzitter; Drs I. Vijlbrief, secretaris; J. Bijleveld, penningmeester.

Leden: Dr J. C. Brandt Corstius; Mevr. C. J. Blikslager—v. d. Sigtenhorst; E. Nordlohne; Mevr. H. A. Polak—Schwarz; J. Rogge; E. Schrabracq; Ir P. Schut; G. Stellinga; Mr A. Stempels; D. W. Stork; Prof. Dr J. B. Tielrooy; Mr Dr J. In 't Veld; Dr Libbe van der Wal; M. G. Warffemius; Mr H. B. J. Waslander.

Een waardige Jubileum-uitgave

Troelstra's gedenkschriften

*Sedert jaren uitverkocht en thans herdrukt
Een sieraad voor Uw boekenkast
Onmisbaar voor Uw kennis omtrent het socialisme
Een boeiende autobiografie van grootse allure*

Jubileum-uitgave van de complete gedenkschriften van onze eerste hoofd-
redacteur ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Socialistische
pers geproduceerd door de N.V. Uitgevers-
maatschappij De Arbeiderspers.

BON. Aan het Boekenbedrijf van de N.V.
De Arbeiderspers, Hekelveld 15, Amster-
dam-C.

Hierbij verklaar ik in te tekenen op de
Jubileum-uitgave van Troelstra's gedenk-
schriften. 4 delen in 2 prachtbanden.
Prijs f 25,— compleet. Ik betaal in 5*) 8*)
termijnen *) ineens bij verschijnen *).

Naam:

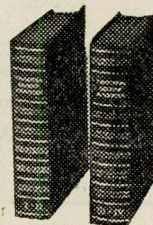
Adres:

Woonplaats:

*) doorhalen wat niet gewenst wordt.

Compleet in 4 delen sa-
mengebonden in 2 pracht-
banden. Prijs slechts
f 25,— compleet. Eventueel
betaalbaar in 5 termijnen
van f 5,— of in 8 termij-
nen, resp. 1 x f 4,— en
7 x f 3,— per maand.
Deel I verschijnt ca Juni
as., deel II volgt in Sep-
tember.

Tekent nog heden in op
deze prachtige en waar-
dige Jubileum-uitgave. De
oplage is uiterst beperkt!

PENSION AANGEBODEN

te Appelscha (Fr.)

Beschikbaar: zitkamer en slaapkamer

Br. P. Herder, Kerkhofslaan 39, Appelscha

WILT U MEER WETEN OVER HISTORIE EN GROEI VAN HET HUMANISME?

lees dan:

Wordend Humanisme

door

Dr D. Loenen

Dr J. P. van Praag

Dr O. Noordenbos

64 blz. f 1.25. Centr. Bureau Hum. Verbond.
Bleyenburgerstraat 1, Utrecht, Giro 304960.]

AURORA

Opgericht
1887

Levensverzekering

Is het U bekend dat een 30-jarige man
tegen betaling van een jaarlijkse premie
van f 129.50 een pensioen, ingaande op
65-jarige leeftijd, van f 500.— per jaar
kan verzekeren?

Nadere inlichtingen, ook omtrent de fiscale voordelen die aan het
sluiten van een Pensioenverzekering zijn verbonden, verstrekt gaarne:
N.V. Levensverzekering Mij. „AURORA“, Herengracht 62, A'dam-C. Tel. 47006-42878